

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Katedra historie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Historie Tachovska
didaktické využití ve výuce
regionálních dějin**

Jana Cederová

Vedoucí práce: PaedDr. Helena Východská

Plzeň 2015

Zadání práce

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Plzni, dne

.....

Poděkování

Za cenné rady a připomínky děkuji vedoucí mé diplomové práce PaedDr. Heleně Východské.

Obsah:

1. ÚVOD	7
2. REGIONÁLNÍ DĚJINY	12
2. 1. VYUŽITÍ REGIONÁLNÍCH DĚJIN PŘI VÝUCE DĚJEPISU.....	13
2. 2. VYMEZENÍ ZKOUMANÉHO REGIONU	15
3. HRAD PŘIMDA	17
3.1. HISTORIE HRADU.....	17
3. 2. STAVEBNÍ POPIS A VÝVOJ HRADU	21
3. 3. KAŽDODENNÍ ŽIVOT HRADU	22
4. KLÁŠTER KLADRUBY	24
4. 1. HISTORIE KLÁŠTERA	24
4.2. ARCHITEKTURA KLÁŠTERA	31
4.2.1. <i>Jan Blažej Santini Aichl</i>	36
4.3. KAŽDODENNÍ ŽIVOT V KLÁŠTEŘE.....	39
4.3.1. <i>Strava</i>	39
5. HUSITSTVÍ NA TACHOVSKU	41
5.1. ČTVRTÁ KŘÍŽOVÁ VÝPRAVA	42
5.2. PÁTÁ KŘÍŽOVÁ VÝPRAVA.....	47
5.3. VÝVOJ TACHOVA PO HUSITSKÝCH VÁLKÁCH	47
5.4. HUSITSKÉ VĚDOMÍ V TACHOVĚ A OKOLÍ.....	48
6. POCHODY SMRTI TACHOVSKEM	51
6.1. ŽELEZNIČNÍ TRANSPORTY	52
6.2. PĚŠÍ POCHODY.....	53
6.2.1. <i>Pochod z Tachova do Flossenbürgu</i>	53
6.2.2. <i>Pochod Helmbrechts-Prachatice</i>	55
6.2.3. <i>Planá</i>	58
6.3. PAMÁTNÍKY OBĚTEM POCHODŮ NA TACHOVSKU	58

7. DIDAKTICKÉ APLIKACE	60
7.2. HRAD PŘIMDA, PROJEKT: STAŇ SE PRŮVODCEM PO NEJSTARŠÍM HRADU V ČECHÁCH	60
7.2. HRAD PŘIMDA, EXKURZE	63
7.3. 4. KŘÍŽOVÁ VÝPRAVA, PROJEKT: STAŇ SE HISTORICKÝM BADATELEM	66
7.4. KLÁŠTER KLADRUBY, PROJEKT: STAŇ SE REKLAMNÍM DESIGNÉREM	69
7.5. KLÁŠTER KLADRUBY, PROJEKT VIZITKA JANA BLAŽEJE SANTINIHO	72
7.6. POCHOD SMRTI, PROJEKT: STAŇ SE VĚZNĚM ZA II. SVĚTOVÉ VÁLKY	75
8. ZÁVĚR	79
SUMMARY	81
SEZNAM LITERATURY	82
SEZNAM ZKRATEK	87
SEZNAM PŘÍLOH	88
PŘÍLOHY:	I
DIDAKTICKÉ APLIKACE	III
PRACOVNÍ LIST	III
PLÁNEK K PROJEKTU: STAŇ SE HISTORICKÝM BADATELEM	VIII

1. ÚVOD

Regionální dějiny jsou velmi významnou částí obecné znalosti historie a rozhodně by měly mít své místo i ve výuce dějepisu. Učiteli můžou pomoci nejen při motivaci žáků k výuce různorodých témat, ale i při konkretizaci teoretického učiva na názorném a pro děti dobře představitelném příkladu ze známého regionu.

Místní dějiny skvěle naplňují Komenského zásadu principu postupu od bližšího ke vzdálenějšímu, od známého k neznámému, od bezprostředního, názorného a konkrétního k obecnějšímu a abstraktnějšímu, od spontánního zájmu k hlubšímu a širšímu poznání a pochopení.¹ Regionální dějiny navíc učitelé pomáhají k rozvíjení klíčových kompetencí, které musí být součástí ŠVP. V rámci výuky místních dějin může pedagog uplatnit i mezipředmětové vztahy, které se po učitelovi také požadují při přípravě výuky. Zároveň regionální dějiny v žácích podněcují zájem o historii, posilují citový vztah k místu, kde žijí a vytváří si tak patriotismus a úctu k historickému a kulturnímu dědictví. V neposlední řadě se nabízí při výuce místních dějin možnost návštěvy muzeí, galerií a archivů v dané lokalitě.

Předmětem mého výzkumu byly historické události v okrese Tachov, odkud pocházím a kde plánuji svůj budoucí profesionální život. Tachovsko je od počátku českých dějin de facto pohraničním regionem, a právě tato poloha dnešního okresu byla určující pro řadu „příběhů“ místních dějin.

Okres Tachov je součástí Plzeňského kraje a sousedí na severní straně s okresem Cheb, který už je součástí Karlovarského kraje, na východní straně s okresem Plzeň-sever, na jihovýchodě s okresem Plzeň-jih, na jižní straně s okresem Domažlice. Důležitým a do značné míry určujícím sousedem je z výše uvedených důvodů Spolková republika Německo, která na západní straně Tachovska tvoří historicky velmi exponovanou hranici.

¹ LABISCHOVÁ, Denisa. GRACOVÁ, Blažena. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7368-584-3. s. 29.

K datu 31. 12. 2009 činila rozloha Tachova 1 379 km². Tachovský okres se vyznačuje výraznou členitostí a rozmanitostí území s průměrnou nadmořskou výškou kolem 550 m. Nejvýznamnější tok představuje řeka Mže, která pramení nedaleko státní hranice. Téměř třetina její délky protéká hlubokým kaňonovitým údolím.

Okres Tachov dosahuje nejnižší hustoty osídlení v Plzeňském kraji. Na 1 km² připadá 39 obyvatel. K 31. 12. 2009 činil počet obyvatel okresu Tachov 53 225. Z celkového počtu obyvatel okresu tvořily děti do 14 let 15,0%, osoby ve věku 15-64 let 72,8% a ve věku 65 let a více 12,2%. Tachovský okres si udržuje prvenství nejmladšího okresu v rámci Plzeňského kraje. To je dáno také tím, že na konci 2. světové války došlo k doosidlování českého pohraničí. K větším městům v okrese patří Tachov, Stříbro, Planá a Bor. Z celkového počtu obyvatel žije ve městech okresu Tachov 67,0%.²

Okres Tachov má velmi bohatou historii, a proto bylo pro mě velmi obtížné vybrat čtyři „nejdůležitější“ momenty z tachovských dějin. Mnou vybrané kapitoly vhodné pro edukaci jsou: hrad Přimda, klášter Kladruby, čtvrtá křížová výprava a pochody smrti. Tyto dějinné události velmi ovlivnily politický, kulturní a společenský vývoj regionu nejen přímo ve své době, ale i daleko do budoucna, proto také mají místo v mé diplomové práci a měly by je mít i ve výuce dějepisu na místních základních a středních školách.

Tachovsko nepatří mezi turisticky atraktivní regiony přesto, že jeho historie je nesmírně bohatá a zajímavá. Místní obyvatelé se o kulturu a historii příliš nezajímají. Tento fakt může být způsoben malou mírou sounáležitosti obyvatel se zdejší krajinou, jelikož mnoho obyvatel na Tachovsko přišlo až po roce 1945. Proto také jedním z mých cílů je, aby učitelé vyučovali regionální dějiny a vzbudili tak u žáků patriotismus a zájem o kulturní a historické bohatství okresu a k tomu jim jako pomůcka může sloužit moje práce. Právě žáci jsou naší budoucností a oni se také mohou zasloužit, pod naším vedením, o ekonomický rozvoj okresu a o rozvoj péče o památky.

² Dostupné z: http://www.czso.cz/xp/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_tachov, [cit. 20.3.2015]

Ve školním roce 2008/2009 představovalo síť předškolních a školských zařízení v okrese 29 mateřských škol, 27 základních škol a 2 gymnázia.³ Právě pro tyto školy je určena má diplomová práce, která může pomoci při výuce místní historie. Chtěla bych, aby moje práce sloužila jako pomoc učitelům při výuce regionálních dějin, aby se mohli opřít nejen o historická fakta, ale i o didaktickou část, kde jsem připravila pro každé téma didaktickou aplikaci pro žáky základních škol.

Předkládaná diplomová práce vychází především z práce s prameny, literaturou, časopisy a internetovými zdroji. Další metodu, kterou jsme použila ve svém výzkumu, byla orální historie. V neposlední řadě byl pro mě důležitým zdrojem informací vlastní terénní výzkum. Navštívila jsem mnohá místa v regionu, která jsem považovala za vhodná pro historickou edukaci, nakonec jsem však vybrala lokality vhodné především pro exkurze a aktivizující didaktické aplikace pro žáky základních škol a studenty nižších ročníků víceletých gymnázií.

Diplomovou práci jsem rozčlenila na část teoretickou, která se skládá z pěti kapitol a část praktickou, která navazuje na teoretickou část a obsahuje příklady jednotlivých didaktických aplikací aplikovaných na předchozí teoretickou část.

Při sestavování konkrétních edukačních aplikací jsem vycházela z Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy⁴ a pochopitelně z požadavků moderní didaktiky. Na základě současného znění RVP jsem vytvořila čtyři konkrétní didaktické aktivity zaměřené na místní tachovské dějiny. Vytvořené aplikace jsou z mého pohledu dostatečně variabilní, takže jejich zadání lze aplikovat na jakékoli jiné historické události a také jiné regiony.

Kapitoly ve své diplomové práci řadím logicky a v systematické chronologické návaznosti. Teoretická část práce obsahuje pět kapitol.

³ Dostupné z: http://www.czso.cz/xp/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_tachov, [cit. 20.3.2015]

⁴ Dostupné z: <http://rvp.cz/>, [cit. 20.3.2015]

První kapitola se zabývá vymezení pojmu a pojetí regionálních dějin a jejich využití při výuce dějepisu. Hlavním zdrojem informací v této kapitole byla prostudovaná literatura.⁵

Následující čtyři kapitoly popisují konkrétní historické události v okrese Tachov. Z hlediska chronologického jsem vybrala jako další kapitolu hrad Přimda. Hrad Přimda byl zvolen do diplomové práce zcela bez přemýšlení, jelikož se jedná o nejstarší hrad v Čechách.

Při metodickém výzkumu historie hradu Přimda jsem vycházela především z literatury od profesora Tomáše Durdíka, ale i z dalších publikací. Vzhledem k cílům této absolventské práce s pedagogickým zaměřením, jsem využila vedle odborných prací i některé populární publikace, a to především s ohledem na lákavost textu. Jedná se například o titul Zdeňka Procházky a Jiřího Úlovce *Hrady zámky a tvrze okresu Tachov*, odkud vybírám epické vyprávění o popisu hradu, které by mohlo být využito učiteli pro zajímavé edukační aktivity propojující dějepis a český jazyk.

Při svém výzkumu jsme zachytila i aktualizaci historického objektu hradu Přimda, kdy došlo k rekonstrukci hradu, který byl opatřen schodištěm, aby bylo možno podívat se do „útrobu hradu“. Tato prohlídka dovnitř hradu je zpoplatněná částkou 40 Kč a je doplněna o možnost výkladu s průvodcem. Podnět k vytvoření prohlídky vnitřku hradu doplněnou o výklad z historie hradu dal Památkový ústav v roce 2011, kdy nové vedení poskytlo finanční prostředky pro rekonstrukci hradu a město Přimda požádalo

⁵ BARTOŠ, Josef. SCHULZ, Jindřich. TRAPL, Miloš. *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0865-1.

BENEŠ, Zdeněk. Regionální historiografie a školení dějepisu. In: *Regionální dějiny v dějepisném vyučování*. Ústí nad Labem: univerzita J. E. Purkyně, 2006. ISBN 80-7044-843-1.

ČAPEK, Vratislav. GRACOVÁ, Blažena. JÍLEK, Tomáš. VÝCHODSKÁ, Helena. *Úvod do studia didaktiky dějepisu*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005. ISBN 80-7043395-7.

JÍLEK, Tomáš. BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Příručka pro regionálně historickou práci v západních Čechách*. 2. Vyd. Plzeň: Pedagogická fakulta západočeské univerzity, 1993. ISBN 80-7043-087-7.

LABISCHOVÁ, Denisa. GRACOVÁ, Blažena. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7368-584-3.

SVOBODA, Lumír. *Regionální dějiny ve vyučování dějepisu*. České Budějovice: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

o zajištění osoby, která poskytne historický výklad hradu. Finanční prostředky památkového ústavu byly použity na vytvoření schodiště pro přístup do vnitřního areálu hradu a ke zpevnování obvodových zdí hradu. Vstupné, které je vybíráno, slouží na rekonstrukci hradu.⁶

Jako třetí kapitola následuje klášter Kladruby, který zcela jistě patří mezi pýchu tachovského okresu. Při zpracování tématu jsem využila rozsáhlou práci Karla Nováčka *Kladrubský klášter 1115- 1421* a dále jsem pracovala se sborníky Muzea Českého lesa v Tachově, kde se tématu kláštera Kladruby věnuje Vojtěch Kremer. V kapitole klášter Kladruby je doplněna i podkapitola architektovi Janu Blažejí Santinimu, a to především proto, že právě on dal klášteru osobitou a znamenitou tvář.

Čtvrtá kapitola popisuje 4. křížovou výpravu a vliv husitství na dějiny Tachovska. Průběh 4. křížové výpravy je publikačně velmi dobře zpracován našimi významnými historiky a jejich díly, kde jsem nejvíce vycházela z publikace profesora Františka Šmahela *Husitská revoluce*. Další velmi zdařilá práce je *O vyhnání křižáků z Čech roku 1427*, kterou napsal Vladislav Bystrický a Karel Waska. Při hledání informací o vzniku tradice husitských oslav jsem se opřela o kroniku, pramen české obecné školy, kterou jsem našla ve Státním okresním archivu v Tachově.

Historie pochodů smrti je jedno z témat, které není zcela přehledně zpracováno a není k němu také dostatek písemných pramenů. Většinu údajů máme pouze od účastníků, kteří pochod přežili nebo z památníků z míst průchodu. Pro oblast západních Čech konkrétně pro bývalý okres Tachov je tato problematika naštěstí zpracována poměrně přehledně a kvalitně Jiřím Nenutílem v knize *Pochody smrti a Druhá světová válka případ Tachovsko*.

Poslední kapitola s názvem Didaktické aplikace navrhuje konkrétní didaktické zpracování jednotlivých historických událostí, které jsem výše zmínila.

⁶ Na základě rozhovoru s Josefem Riedlem dne 22. 3. 2015.

2. REGIONÁLNÍ DĚJINY

Pod pojmem regionální⁷ dějiny se v současné didaktické literatuře rozumí to, „co se týká území menšího, než je stát, těch územních jednotek, na které se určitý stát člení, a to od větších až po nejmenší, tj. v našem případě lidská sídla (obce) a jejich části.“⁸ Regionální dějiny se zabývají vývojem menších územních jednotek a zkoumají tedy vývoj společenských struktur a pospolitostí na našem území menším než zaujímá stát, můžeme si pod nimi představit zemi, kraj, okres, jednotlivé obce, sídla.⁹ Při různosti vymezení pojmu nelze region chápat pouze v geografickém smyslu, ale také ve smyslu společenské struktury či lidské pospolitosti na určitém území.¹⁰

Region je ovlivňován specifickými přírodními, etnickými, ekonomickými či duchovními podmínkami, které určují jeho zvláštní ráz a charakter, na který se musí brát zřetel při historickém bádání a určování a metod práce.

„Předmět i metody místních dějin, stejně jako metodologické zásady jsou shodné s obecnými zásadami historické vědy. Zvláštností metod místních dějin je interdisciplinární

⁷ Slovo „regionální“ je latinského původu a v latinském slovníku ho najdeme pod slovem *regio* s významem: směr, hraniční čára, hranice, světová strana, krajina, kraj, země, čtvrt', prostora, obor. Sloveso *rego* je v latinském slovníku uváděno s významy: řídit, vésti, ovládati, spravovati. Výraz *regio* má velmi podobný význam i v románských jazycích stejně jako latině. Ve francouzštině výraz *la région* označuje kraj, krajinu, správní oblast, pásmo stejný význam má výraz i v italštině a španělštině. BARTOŠ, Josef. SCHULZ, Jindřich. TRAPL, Miloš. *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0865-1. s. 21-22. V současném Slovníku spisovné češtiny je pojem *regionální* definován jako: 1. týkající se určité oblasti jako součásti většího územního celku, 2. Týkající se určité oblasti světa. Dostupné z: <http://www.nechybujete.cz/>. Výraz regionální je tedy mnohovýznamový a obecně vyjadřuje ohraničenou část určitého území a jeho jistý druh organizace a správy. [cit. 17.2.2015]

⁸ BARTOŠ, Josef. SCHULZ, Jindřich. TRAPL, Miloš. *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0865-1. s. 6.

⁹ SVOBODA, Lumír. *Regionální dějiny ve vyučování dějepisu*. České Budějovice: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. s. 4.

¹⁰ Tamtéž, s. 6.

využívání všech historicky zaměřených disciplín, především výsledků teorie památkové péče, folkloristiky a etnografie, muzeologie, historické geografie a demografie.“¹¹

Funkce regionálních dějin ve vztahu k národním dějinám by měla vycházet ze skutečnosti, kdy regionální dějiny vycházejí z potřeb a požadavků celostátní historiografie a za další zpracovávají vývoj určité oblasti pro potřeby oblasti samotné. Místní dějiny pak můžeme chápat také jako konkretizaci dějin národních.¹²

2. 1. Využití regionálních dějin při výuce dějepisu

Na základě prostudované literatury¹³ jsem se stavěla žebříček pěti hodnot pro zařazení regionálních dějin do výuky: motivace, názornost, konkretizace, výchovnost, interdisciplinarita.

Motivací může být pro žáky práce s místními materiály. Zájem u žáků lze vzbudit již na začátku hodiny, když celonárodní učivo konkretizujeme na oblasti, kde žijeme a žákům tak názorně a konkrétně představíme událost, která se vztahuje k místu, kde žijí a mají k němu citové vazby.

¹¹ ČAPEK, Vratislav. GRACOVÁ, Blažena. JÍLEK, Tomáš. VÝCHODSKÁ, Helena. *Úvod do studia didaktiky dějepisu*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005. ISBN 80-7043395-7. s. 68.

¹² BARTOŠ, Josef. SCHULZ, Jindřich. TRAPL, Miloš. *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0865-1. s. 14.

¹³ BARTOŠ, Josef. SCHULZ, Jindřich. TRAPL, Miloš. *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0865-1.

BENEŠ, Zdeněk. *Regionální historiografie a školení dějepis*. In: *Regionální dějiny v dějepisném vyučování*. Ústí nad Labem: univerzita J. E. Purkyně, 2006. ISBN 80-7044-843-1.

ČAPEK, Vratislav. GRACOVÁ, Blažena. JÍLEK, Tomáš. VÝCHODSKÁ, Helena. *Úvod do studia didaktiky dějepisu*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005. ISBN 80-7043395-7.

JÍLEK, Tomáš. BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Příručka pro regionálně historickou práci v západních Čechách*. 2. vyd. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1993. ISBN 80-7043-087-7.

LABISCHOVÁ, Denisa. GRACOVÁ, Blažena. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7368-584-3.

SVOBODA, Lumír. *Regionální dějiny ve vyučování dějepisu*. České Budějovice: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

Jako motivace na žáky působí možnost výkladu učiva mimo školení prostory. Jestliže budu učitel v městě Přimda, nebo v blízkém okolí, a budu učit o románském slohu, zcela jistě se mi nabízí možnost navštívit hrad Přimda a žákům stavební sloh charakterizovat na konkrétním příkladu. Tím se také učivo stává pro žáky atraktivnější, názornější a konkrétnější.

Ilustrace obecného jevu na konkrétním regionálním příkladu může být velmi vhodnou, a to ze dvou důvodů. Prvním z nich je, že žákům přiblížíme regionální dějiny a zároveň jim pomůžeme látku lépe pochopit, protože jim ji představíme na snadno zapamatovatelném příkladu. Studentům se tak vytváří asociace s místy, kterými denně procházejí či o nich často slyší. Daná událost se jim tedy bude často připomínat a nakonec se pro ně stane součástí jejich vědomostí, které si osvojí.¹⁴

Z hlediska názornosti a konkretizace přispívají regionální dějiny k využití „*principu od bližšího ke vzdálenému, od známého k neznámému, od bezprostředního, názorného a konkrétního k obecnějšímu a abstraktnějšímu, od spontánního zájmu k hlubšímu a širšímu poznání a pochopení. Regionální dějiny zde vystupují jako mikrostruktura v rámci širšího celku.*“¹⁵ Žáci si lépe osvojují a zafixují učivo, které je konkrétní a názorné. Žáci mohou ve vyučování uplatňovat vlastní zkušenost. Zařazení regionální historie do výuky dějepisu vede k vytváření citových vazeb k obsahu dějepisného vyučování a pěstování vlastenectví. „*Tím se samozřejmě nemyslí nekritický nacionální obdiv a pohrdání druhými, ale naopak kritický pohled na historii, která se mě nejvíce dotýká, historii místa, v němž žijí, mých skutečných předků. Ocenit to, co bylo v historii dobré, a odsoudit chyby, které by se opakovat neměly. Mnohem citelněji si žáci uvědomí, co znamená válka, pronásledování a bezpráví, když jim je ilustrujeme na konkrétních lidech a místech, kterými každodenně procházejí. Obecná historická*

¹⁴ Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/13175/vyuziti-regionalnich-temat-ve-vyuce-dejepisu.html/>. [cit. 15.2.2015]

¹⁵ BARTOŠ, Josef. SCHULZ, Jindřich. TRAPL, Miloš. *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0865-1. s. 17.

fakta jsou jistě to, co by žáci měli znát, ale příběhy jsou tím, co jim umožní si je prožít a zapamatovat. ¹⁶

Při práci s regionálními dějinami je určitě nejvýhodnější využít exkurzí nejen na historické památky daného regionu a místa s historickým nábojem, ale navštívit i místní odborné instituce, například knihovny, muzea, archivy, galerie, výstavy.

Právě návštěvou významných památek a institucí můžeme u žáků vzbudit patriotismus a s tím spojený například zájem a o ochranu životního prostředí historických památek a obnovu památek v regionu.¹⁷

Při výuce regionálních dějin se nabízí a také je nutná spolupráce i s ostatními obory jako je sociologie, etnologie, ekologie, geografie, ekonomie a další. Tato spolupráce mezi obory není pro studenty jen zábavná změna, ale především slouží jako poučení a uvědomění si souvislostí.¹⁸ K tomu také velmi dobře poslouží forma projektové výuky.

Uvedené hodnoty a důvody jasně formulují nutnost zařazování regionálních dějin do výuky dějepisu. Regionální dějiny mohou svou atraktivitou přispět k ozvláštnění, a tím ke zkvalitnění výuky.

2. 2. Vymezení zkoumaného regionu

Pro dějiny Tachovska je důležité si uvědomit, že už od středověku se vyvíjely v prolínání dvou národů, a to českého a německého. Tím je také tento okres a jeho vývoj někdy značně odlišný od jiných regionů. Německá část obyvatelstva se podílela na vývoji tohoto regionu až do roku 1945, kdy došlo k jejich odsunu a dosídlení českého pohraničí českým obyvatelstvem z Čech a reemigranty z Rumunska a Maďarska.

¹⁶ Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/13175/vyuziti-regionalnich-temat-ve-vyuce-dejepisu.html/>. [cit. 15.2.2015]

¹⁷ JÍLEK, Tomáš. BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Příručka pro regionálně historickou práci v západních Čechách*. 2. vyd. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1993. ISBN 80-7043-087-7. s. 6.

¹⁸ Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/doporuceni-rady-evropy-o-vyuce-dejepisu-v-evrope-21-stoleti>. [cit. 17.2.2015]

Komunisté si uvědomovali, že je potřeba, aby nové obyvatelstvo mělo pozitivní vztah k novému domovu, který se rozhodli vytvořit pokud možno s udržení místní historické tradice. Historická událost vítězství husitů na křížáky v roce 1427 v bitvě u Tachova, která byla samozřejmě připomínána již za první republiky, posloužila komunistickému režimu k vytvoření místní národní tradice, kterou komunisté obyvatelstvu vykládali dle aktuálních politických potřeb. Husitské oslavy v režii komunistů měly zcela určitě ideologický záměr, ale je těžko prokazatelné, zda většina obyvatel vnímala tuto skutečnost. Většina nově osídlených se spíše potřebovala identifikovat s novým domovem a husitská tradice, podporována komunistickou vládou, k tomu nejlépe posloužila.

Po roce 1989 došlo k proměně husitských slavností a především ke spolupráci německého a českého obyvatelstva. Právě tato nová spolupráce mezi českou a německou stranou přinesla zcela nový prvek do husitských oslav, a to náhled na husitství jako na souboj náboženský a zastínila původní pohled na husitství jako sociální boj, který byl původně prezentován za podpory komunistů. Díky novému pohledu na husitství dochází ke spolupráci německých sousedů z příhraničí na oslavách a jejich aktivní účasti na nich.¹⁹

V tomto regionu se událo mnoho událostí. Vzniklo mnoho významných staveb, které bych Vám ráda ve své práci přiblížila. Do práce jsem vybrala, podle mého názoru, nejdůležitější dějinné události na Tachovsku, a to konkrétně historii hradu Přimda, klášter Kladruby, husitství na Tachovsku a Pochod smrti. Zmíněné dějinné události bych zcela jistě zařadila i do dějepisné výuky. Konkrétní formou předložím v praktické části této diplomové práce.

¹⁹ CEDEROVÁ, Jana. *Husitské slavnosti v Tachově - tradice a současnost*. Bakalářská práce obhájená na KHI FPE ZČU v Plzni, Plzeň: 2012.

Dostupné z: <https://otik.uk.zcu.cz/browse?value=Cederov%C3%A1%2C+Jana&type=author>

3. HRAD PŘIMDA

Západní Čechy byly regionem na hranicích českého království a Svaté říše římské národa německého. Královská města Tachov a Stříbro, založená za Přemysla Otakara II., byla oporou královské moci v pohraničním prostoru. Dalším opěrným bodem byl hrad Přimda.

Hrad Přimda byl postaven na velmi strategickém místě, na vrcholu dosahujícím nadmořské výšky 848 metrů²⁰, který poskytuje velmi dobrý rozhled na krajinu české i německé strany.

3.1. Historie hradu

Ke stavbě hradu Přimda došlo s největší pravděpodobností „na zeleném drnu.“²¹ První zmínky o hradu se objevují v Kosmově kronice, kde zmiňuje, že roku 1121 postavili hrad nejmenovaní Němci. Kosmas záměrně nejmenoval stavitele hradu, a to především z politických důvodů. Za zakladatele hradu se považuje německý markrabě ze Severní marky Diepold (Děpolt) II. z Vohburgu^{22, 23}

Informace o obsazení české strany německým markrabě se donesly až ke knížeti Vladislavovi, který nemohl nechat danou záležitost bez tvrdého potrestání. Kniže Vladislav se ihned po obdržení zprávy vydal s početnou vojenskou družinou k hradu, který oblehl a dobyl. Na základě včasné reakce knížete Vladislava byl provokativní pokus o průnik na českou stranu zastaven a hrad se stal opěrným bodem českého knížectví.²⁴

²⁰ Viz příloha číslo 1.

²¹ Dále ještě existuje názor, že na Přimdě před stavbou hradu existovala starší hradiště, ale tento názor však nebyl žádnými doklady doložen.

²² Hrad Přimda byl pravděpodobně ve své kamenné podobě založen českým knížetem k ochraně hranic.

Dostupné z: <http://www.hrad-primda.cz/historie/>. [cit.17.2.2015]

²³ DURDÍK, Tomáš. *Hrad Přimda*. Praha: Unicornis, 2007. ISBN 978-80-86204-18-5. s. 8.

²⁴ DURDÍK, Tomáš. *Hrad Přimda*. Praha: Unicornis, 2007. ISBN 978-80-86204-18-5. s. 8.

Název nejasného původu pro označení hradu je vysvětlován buď jako „*místo s hustým křovím*“ nebo jako odvození od pohraniční říčky jménem Pfreiment.²⁵ Německým ekvivalentem pro označení hradu Přimda je název Pfraumberg. Jméno hradu Přimda máme doloženo v roce 1126, kdy nechal kníže Soběslav hrad opravit.²⁶

V letech 1148-1150 a 1161-1173 byl na hradě vězněn budoucí kníže Soběslav II. V době svého prvního věznění se mu podařilo roku 1150 z hradu utéct, když byl osvobozen svými přívrženci. Ale po neúspěšném pokusu o získání knížecího stolce se opět na hrad vrátil jako vězeň, roku 1173 Přimdu opouští a stává se českým knížetem.²⁷ Dalším z rodu Přemyslovců, který byl na hradě vězněn roku 1249, byl budoucí český král Přemysl Otakar II., který se neúspěšně vzbouřil proti svému otci, králi Václavu I. a byl za to potrestán uvězněním na hradě.

Navzdory faktu, že se podařilo Soběslavovým přívržencům hrad dobýt, byl hrad Přimda v dané době považován za nedobytnou a velmi důležitou středověkou pevnost, v níž byli vězněni jedni z nejvýznamnějších českých panovníků.²⁸

V průběhu 14. století se stal hrad centrem chodských vesnic, které měly na starosti spravovat a ochraňovat naše hranice. Právě na Norimberské cestě (Zlatá cesta), která vedla podél hradu Přimda, přimdští Chodové vybírali clo.

Roku 1318 byl hrad dán poprvé do zástavy králem Janem Lucemburským. Přimda se tak v letech 1318 až 1320 ocitla v rukou rodu Zajíců z Valdeka a poté rychtáře Jakuba Frenclíka.²⁹

V roce 1335, v době sporů Jana Lucemburského s císařem Ludvíkem IV. Bavorským, byl hrad přepaden německým vojskem a obléhatelé dokonce překonali i vnější

²⁵ BAXA, Václav. NOVOTNÁ, Markéta. PRÁŠIL, Petr. *Přimsko a Borsko na starých pohlednicích*. Hostivice: Baron, 2008. ISBN 978-80-86914-57-2. s. 8.

²⁶ DURDÍK, Tomáš. *Hrad Přimda*. Praha: Unicornis, 2007. ISBN 978-80-86204-18-5. s. 8.

²⁷ BAXA, Václav. NOVOTNÁ, Markéta. PRÁŠIL, Petr. *Přimsko a Borsko na starých pohlednicích*. Hostivice: Baron, 2008. ISBN 978-80-86914-57-2. s. 8.

²⁸ HÁLOVÁ, Miroslava. *Od Tachova k Přimdě*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962. s. 20.

²⁹ BAXA, Václav. NOVOTNÁ, Markéta. PRÁŠIL, Petr. *Přimsko a Borsko na starých pohlednicích*. Hostivice: Baron, 2008. ISBN 978-80-86914-57-2. s. 8.

opevnění. Museli však ustoupit po zapálení dřevěných částí hradeb posádkou hradu. Škoda na hradě způsobená požárem dosáhla výše 1500 zlatých.³⁰

Ze zástavy byla Přimda vyplacena Karlem IV. a poté opět přešla do královské držby. V díle Karla IV. Maiestas Carolina byla Přimda označena jako jeden z nezcizitelných hradů, který měl představovat základní mocenskou oporu českých králů.³¹

Přestože Karel IV. označil Přimdu jako hrad, který nemůže být zastavován, již ve 14. století ho dal jeho syn Václav IV. do zástavy Jindřichu z Rožmberka a po něm Oldřichu Zajíci z Házmburka a řadě dalším.³²

Král Zikmund v roce 1421 hrad převedl na Jindřicha Žita z Jivjan za 2000 kop grošů s podmínkou, že hrad zůstane vždy otevřený králi.

V době husitských válek patřila Přimda k opěrným bodům katolické síly v zemi. Roku 1429 se pokusili husité hrad dobýt, což se jim však nepodařilo, ale vypálili městečko, které se nalézá pod hradem. Teprve až střelba z hradu donutila kališníky k ústupu.

V roce 1454 tehdejší český král Ladislav Pohrobek dal hrad do zástavy rodu Švamberků, kteří Přimdu vlastnili po dobu 150 let. Švamberkové se dostali do dlouholetého sporu s Chody, kteří Švamberky obviňovali, že peníze, které dostali přidělené na obnovu hradu, použili na restaurování svých dvorů a podporu svých skláren. Hrad tak nebývale chátral a pustnul. Uvedený spor mezi držiteli hradu, rodem Švamberků a Chody, však v podstatě vyzněl do prázdna, jelikož nebyl nějak rozsouzen.

V roce 1592 byl zpustošený hrad Přimda od Švamberků vyplacen českým králem Rudolfem II., ale již o rok později Rudolf II. celé panství rozprodává, aby měl peníze na potřebnou válku s Turky.

Roku 1609 navštívil Přimdu Zachariáš Theobald, který hrad popsal takto:

„Zámek Přimda (Frawenberg) stojí na vysokém skalnatém kopci, ale dnes je zcela pustý, zbořený a opuštěný. Pod kopcem je ještě vidět proti městečku mnoho velkých

³⁰ DURDÍK, Tomáš. *Hrad Přimda*. Praha: Unicornis, 2007. ISBN 978-80-86204-18-5. s. 9.

³¹ DURDÍK, Tomáš. *Hrad Přimda*. Praha: Unicornis, 2007. ISBN 978-80-86204-18-5. s. 9.

³² BAXA, Václav. NOVOTNÁ, Markéta. PRÁŠIL, Petr. *Přimdsko a Borsko na starých pohlednicích*. Hostivice: Baron, 2008. ISBN 978-80-86914-57-2. s. 8.

šanci, také jeden dlouhý a široký příkop, který vede od zámku, velmi zničený, přesto na mnoha místech ještě na dva muže hluboký. Všechny šance byly vystavěny za starodávna k témuž zámku. Bránily nepříteli v útoku na zámek, k střelbě a k utáboření před zámkem. Když se vejde do zámku, je vidět vysokou, částečně zřícenou zeď, která uzavírá malé nádvoří, proti východu leží brána s vjezdem, proti západu stáj. Z tohoto nádvoří vede cesta po skále do zámku, který je opevněn vysokou silnou zdí, která je mnoho let bez střechy, skrz úzké dveře (branku), které vedou do nádvoří vnitřního zámku, zde je volné nádvoří, uprostřed něhož stojí pěkná studně, v níž se nachází dobrá, čistá voda. Východním směrem stojí přepevná vysoká věž postavená z velkých kamenných kvádrů, jejíž zdivo je silné dva sáhy. Protože už však spadly schody uvnitř budovy, je bez žebříku nepřístupná. Velmi hezký pohled přes hrad a skály je zní severozápadním směrem. Severně od ní jsou vidět stavení, v nichž bydleli páni ze Švamberka. Nedaleko skalního bloku, předem zámkem, poblíž místa, kde Albrecht upálil dělníky, je pěkná studně, z níž vytéká silný pramen. Tohle všechno mi vyprávěl člověk, který onu vodu odvádí z hory. A je to opravdu vysoká hora, je z ní vidět na míle daleko, až naproti Praze, přesto z této hory, která je plná kamení a skal, vytéká živá voda, kterou hora nestačila pochovat.“³³

V roce 1711 osud zchátralého hradu zpečetil zásah bleskem, který způsobil zřícení jihozápadní části věže a přeměnil tak hrad na zříceninu.

První opravy zříceniny hradu Přimda započaly v letech 1879 - 1880, kdy došlo k úpravě jihozápadní části věže svobodným pánem Böhmem. K větší rekonstrukci dochází až v letech 1919-1923, kdy byla dostavěna jihozápadní věž, a bylo upraveno nádvoří. V rámci pozemkové reformy ve dvacátých letech 20. století přešel hrad Přimda do rukou státu.

Péče o Přimdu však byla v rukou státu zcela nedostatečná a docházelo ke stále zhoršujícímu se stavu hradu. Roku 1962 byl hrad Přimda prohlášen za národní kulturní památku, na což měly také navázat rozsáhlé opravy hradu, které však nebyly provedeny. V devadesátých letech 20. století započaly další úpravy hradu, ale bohužel došlo

³³ PROCHÁZKA, Zdeněk. ÚLOVEC, Jiří. *Hrady zámky a tvrze okresu Tachov 2*. Stráž: Okresní muzeum v Tachově, 1990. s. 129.

k nešetrnému zacházení s těžkou stavební technikou a hrad byl značně poškozen. Přišel tak o velkou část své vypovídající hodnoty.³⁴

V červenci roku 1989 došlo na hradě k tragédii. Sesunula se část zdi, která zasypala tři dvanáctileté chlapce, z nichž jeden na následky zranění zemřel. Dle znalce, který určoval příčinu nehody, k tomu došlo zřejmě vlivem akustické rezonance. Dnes už je vršek zdi zpevněný.

3. 2. Stavební popis a vývoj hradu

Hrad Přimda byl postaven na strategicky výhodném skalnatém hřebenu. Jeho charakteristická silueta je dodnes vidět na celém Tachovsku, ale i z okolí Domažlicka, Bavorska a Horního Falcu.

Dominantní stavbou hradu je, zcela nepochybně, mohutná hranolová věž čtvercového půdorysu o straně 1,68 metru.³⁵ Dnes tvoří Přimdu pouze zmíněná věž s malým přístavkem na západní straně, ve které bylo zabudováno původní dřevěné schodiště. Hrad Přimda je typickým donjonem.³⁶ Věž byla postavena z velkých opracovaných žulových kvádrů, síla obvodového přízemního zdiva dosahuje 3,7 metrů.³⁷ Stavbu také proto zařazujeme do románského slohu.

Věž hradu se skládala z přízemí a třech pater, pouze první a druhé existují v obvodovém zdivu dodnes. Plochostropé přízemí sloužilo jako vězení. Jak již bylo zmíněno, na hradě byl vězněn kníže Soběslav II. a Přemysl Otakar II. Přízemí osvětlovalo pouze malé šterbinové okno.³⁸

V prvním patře se nacházela hlavní obytná a reprezentační místnost. Hlavní dominantou místnosti byl velký krb. Dodnes najdeme v místnosti patrné zbytky po dvou úzkých,

³⁴ SOKOL, Petr. *Zřícenina hradu Přimda*. Plzeň: Národní památkový ústav, 2012. ISBN 978-80-85035-36-0.

³⁵ DURDÍK, Tomáš. *Hrad Přimda*. Praha: Unicornis, 2007. ISBN 978-80-86204-18-5. s. 50.

³⁶ Donjon- obytná věž hradu, většinou čtyřbokého tvaru, v Evropě budována zejména v 11. a 12. století.

³⁷ DURDÍK, Tomáš. *Hrad Přimda*. Praha: Unicornis, 2007. ISBN 978-80-86204-18-5. s. 51.

³⁸ PROCHÁZKA, Zdeněk. ÚLOVEC, Jiří. *Hrady zámky a tvrze okresu Tachov 2*. Stráž: Okresní muzeum v Tachově, 1990. s. 130.

půlkruhem sklenutých výklencích a jednom sdruženém okně. Okna však nebyla ještě zasklená, byly to jen prosté otvory ve zdi, které v letních měsících přinášely do hradu světlo a v zimních měsících zase tmu.

Z prvního patra vedlo schodiště do druhého patra, které je dnes již skoro zbořené. V daném patře se také nacházela pouze jedna velká místnost.³⁹ O původní podobě třetího patra a zastřešení věže nemáme žádné dostupné informace.⁴⁰

Velice zajímavé je, že v přístavku, kde se nacházelo schodiště, se dochoval přibližně 900 let starý převět s kamenným sedadlem a kanalizačním odpadem vedoucím na severní straně hradu.⁴¹

Z vnitřní výbavy hradu se dochoval pouze zlomek ošlapané dlaždice s motivem orla. Od období mladšího středověku máme velmi málo informací o stavební situaci hradu. Jedna z nepochybných informací je, že v roce 1335 byl hrad opevněn kamennou hradbou.

Z písemných památek víme, že za Švamberků se stavělo na prvním nádvoří a došlo také k úpravě donjonu. Ale není stále zcela jasné, zda stavba stájí byla jejich zásluhou.⁴²

3. 3. Každodenní život hradu

O běžném chodu hradu mohou vypovídat archeologické nálezy, ale jak už bylo zmíněno neodbornými stavebními pracemi ve 20. století, byla spousta materiálů zničena nebo ztracena.

Na základě archeologických výzkumů, které na Přimdě probíhaly, byl jedny z nejběžnější archeologický nálezů zlomky keramiky. Nalezeny byly různé druhy keramiky, jenž můžeme rozdělit dle časového období, ve kterém byly používány.

³⁹ JANUSOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin západních Čech*. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1993. ISBN 80-7043-083-4. s. 71.

⁴⁰ DURDÍK, Tomáš. *Hrad Přimda*. Praha: Unicornis, 2007. ISBN 978-80-86204-18-5. s. 59.

⁴¹ JANUSOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin západních Čech*. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1993. 80-7043-083-4. s. 71.

⁴² DURDÍK, Tomáš. *Hrad Přimda*. Praha: Unicornis, 2007. ISBN 978-80-86204-18-5. s. 62.

Nejméně keramiky se dochovalo z období 16. století, které patří do závěrečných fází života hradu.

Ze zlomků kachlí, které se také v malém počtu dochovaly, lze usoudit, že se na hradě v 15- 16. století používala kachlová kamna pro vytápění.

V oblasti hradních militarií má Přimda velké rezervy oproti ostatním hradům. Na Přimdě se nedochovaly žádné ochranné zbroje ani žádné zbraně. Jen díky nálezům střeliva a písemným pramenům víme, že na základě vysoké intenzity střelby z hradu byla zahnána husitská vojska.

Zajímavé informace dále přináší výzkum zvířecích kostí, ze kterých se může usoudit, že maso bylo na hrad dodáváno již porcované a pouze to nejkvalitnější.⁴³

⁴³ DURDÍK, Tomáš. *Hrad Přimda*. Praha: Unicornis, 2007. ISBN 978-80-86204-18-5. s. 73-80.

4. KLÁŠTER KLADRUBY

4. 1. Historie kláštera

Klášter Kladruby byl založen v roce 1115 knížetem Vladislavem I.⁴⁴ Klášter byl panovníkem situován do západního pohraničí, které bylo potřeba dosídlit a hospodářsky podnitit. Další důvod, který vedl panovníka k umístění kláštera v dané lokalitě, bylo jeho strategické umístění přímo na Norimberské stezce (Zlatá stezka), která se pak přímo v Kladrubech rozvětvovala na přimdskou a tachovskou větev. Ve 14. století navíc přes Kladruby procházela ještě Řezenská stezka, jejíž odbočku z trasy Domažlice – Horšovský Týn – Plzeň si vynutili bohatí měšťané z královského města Stříbro.⁴⁵ Ještě nesmíme opomenout Vladislavovy náboženské pohnutky a snaha vyniknout mezi členy panujícího rodu.

Již od počátku svého založení byl klášter vlastníkem rozsáhlého zalesněného území, které leželo západně od něj až k zemským hranicím. Klášteru připadlo mnoho vesnic spadajících do výše jmenovaného území. Navíc získal území u Zbraslavi a v Praze u řeky Vltavy, kde získal právo na vystavění mlýna a zřízení dvorce a špitálu. V jednotlivých vesnicích dostal klášter nevolníky spolu s pozemky. Vedle pozemkového majetku a poddaných zemědělců také dostal značný počet poddaných řemeslníků a služebníků. Ve službách kláštera byli pekaři, ševci, bednáři, kováři, čističi šatů, vytápěči místností, komorníci a další. Pro obdělávání klášterních vinic ještě obdržel pět dělníků a pro vlastní službu v klášteře mu bylo přiděleno jedenáct služek a devět sluhů. Dále získal několik kostelů, ceněné vodní právo, náhončí a sokolníky pro případný lov v blízkých lesích. Přísun medu a vosku byl zajištěn poddanými včelaři, kteří museli med odvádět v určených mírách, přísun dovážené soli byl zajištěn

⁴⁴ V některé starší literatuře je uváděn jako zakladatel kláštera kníže Svatoplukem, který ho měl založit roku 1108, což je však omyl, který vyvrátil V. Novotný (1932). NOVOTNÝ, Václav. *Začátky kláštera kladrubského a jeho nejstarší listiny*. Praha: Česká Akademie věd a umění, 1932. s. 7- 17.

⁴⁵ ČECHURA, Jan. *Kladruby v pohledu devíti staletí*. Plzeň: GIS STYLIZACE, 1995. s. 7-8.

poddanými místo platu. Zmíněné územní, naturální, osobní obdarování kláštera bylo doplněno o pravidelný týdenní příjem peněz od vladaře.⁴⁶

Kníže Vladislav klášter obsadil mnichy benediktínského řádu⁴⁷, a to především z důvodu, že byli vynikajícími hospodáři a také svou vzdělaností vyhovovali panovníkovu záměru vytvořit v Kladrubech centrum, z něhož se bude šířit víra, kultura a systematické hospodářství.⁴⁸

Členové benediktínského řádu však dlouho nebyli novými osadníky kláštera, připojili se k nim mniši povolání z kláštera Zwiefaltského. Tito mniši byli nepochybně do kláštera povoláni na popud Vladislavovy manželky Richenzy z Bergu.⁴⁹ Do kláštera roku 1117 bylo posláno 12 bratří, 6 mnichů a 6 laiků z kláštera Zwiefaltského. Zwiefaltští benediktýni však nesnesli pro ně pohoršující chování českých mnichů, především opata, a klášter roku 1118 z důvodu pohoršení opouštějí. Po nějaké době se zwiefaltští mnichové do Kladrub vypravili podruhé, ale už v počtu 20 členů, včetně nového opata Wizimannuse, a stali se tak hlavními správci kláštera. Jejich nadvláda však netrvala dlouho, roku 1124 umírá opat Wizimannus a po smrti knížete Vladislava zwiefaltští mniši ztratili veškerou podporu, kterou měli, a klášter opět opouštějí. Teprve roku 1130 se Zwiefaltští na dobro do Kladrub vrátili, tentokrát s opatem Bertholdem, který si však své hodnosti dlouho neužil, jelikož roku 1131 umírá. V následujících letech byl vystřídán asi dvěma zwiefaltskými mnichy. Roku 1140 byl jmenován opatem domácí mnich Lambert, což dokazuje uklidnění poměrů v klášteře.⁵⁰

⁴⁶ KREMER, Vojtěch. Založení kláštera kladrubského. In: *Sborník okresního muzea v Tachově 1978/11*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1978. s. 29-35.

⁴⁷ Řád benediktýnů je nejstarší organizovanou řeholí v Evropě. Založil ji sv. Benedikt. V roce 529 zřídil první konvent řádu na Monte Cassinu, kde vypracoval svou řeholi přísně vycházející z Bible a určující základní pravidla mnišského života. Řádovému životu dal základní motiv: „modli se a pracuj!“

⁴⁸ DRHOVSKÝ, Karel. *Kladrubský klášter*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2002. ISBN 80- 72 38- 192- X. s. 3- 4.

⁴⁹ KREMER, Vojtěch. Založení kláštera kladrubského. In: *Sborník okresního muzea v Tachově 1978/11*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1978. s. 28-29.

⁵⁰ NOVOTNÝ, Václav. *Začátky kláštera kladrubského a jeho nejstarší listiny*. Praha: Česká Akademie věd a umění, 1932. s. 19-29.

Roku 1147 navštívil klášter syn jeho zakladatele Vladislav II, který se chtěl zřejmě posilnit k hrdinství na křížové tažení u hrobu svého otce v kladrubském klášteře. Při své návštěvě klášter obdaroval, stejně tak i členové jeho družiny, a tím se opět rozmnožil movitý majetek. Celkově období vlády knížete Vladislava II. 1140-1172 bylo pro klášter období hospodářského rozvoje. Členové kláštera velmi chytře a bystře nazírali na tehdejší politickou situaci, což dokázali také při nástupu do vlády knížete Soběslava II. roku 1173, kdy klášter poskytl knížeti, na jeho žádost, peněžní prostředky. Tento čin také kníže v následujících letech štědře odměnil. Mezi jednu z těchto odměn patřila imunita od povinnosti kácení lesa. Po 46 letech vlády opata Lamberta je zvolen novým představeným kláštera roku 1186 opat Albert (Adalbert). Ten se snažil co nejvýhodněji směřovat klášterní majetek a vytvořit tak souvislý majetek v západních Čechách. Jeho styky v nejvyšších společenských kruzích mu k tomu také pomohly. Po jeho smrti, která byla v posledních letech 12. století, přesný rok není znám, nastupuje na jeho místo opat Silvestr.⁵¹

Opat Silvestr stejně jako jeho předchůdce byl velmi příčinnivý v rozšiřování a ucelování majetku kladrubského kláštera. Po jeho smrti se zřejmě na krátkou dobu ujal vlády opat Bedřich, který byl poslán ze zwiefaltského kláštera. Opat Bedřich však v klášteře nebyl vlídně přijat, a proto se vrátil zpět do Zwiefaltu. Opatem se pak stává Reinera, ale rok zvolení není přesně znám. Reinera jako jeho předchůdci, možná ještě více, pokračuje v majetkových jednáních pro rozšíření majetku kláštera.⁵²

Dne 25. 8. 1233 hostil klášter vzácnou návštěvu, krále Václava a další vysoko postavené členy společnosti, při příležitosti zasvěcení přestavěného chrámu P. Marie započaté již za opata Lamberta (blíže viz kapitola architektura). Roku 1247 bylo papežem Innocenc IV. uděleno právo udělovat odpustky, což způsobilo příliv mnoha poutníků a nových zisků. Po smrti Václava roku 1253 nastupuje na trůn Přemysl Otakar II, který nebyl tak velmi přátelsky klášteru nakloněn jako jeho otec, ale poměry

⁵¹ KREMER, Vojtěch. Dějiny kláštera v letech 1140-1197. In: *Sborník okresního muzea v Tachově 1983/17*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1978. s. 13-19.

⁵² HORYNA, Mojmir. *Státní památkový objekt Kladruby*. Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody: Plzeň, 1983. s. 1-2.

v klášteře nijak nenarušoval. Roku 1275, tři roky před bitvou na Moravském poli, dobrovolně odstoupje opat Reinera a do čela konventu je zvolen opat Milota.⁵³

Po smrti Přemysla Otakara II. začalo pro Čechy období vykořisťování, které se pojilo s ustanoveným zemským správcem Otou Braniborským. Drancoval se především klášterní majetek. I když samotný klášter nebyl dobyt, odolával především díky vynikající pevnosti, majetek jeho byl značně snížen. Opat Milota byl vystřídán koncem roku 1287 opatem Rackem, který byl první opat pocházející z kladrubského kraje. Opat Racek musel především řešit špatnou hospodářskou situaci vzniklou drancováním země braniborskou vládou. Opatovi se ale podařilo klášter vyvést z nejhorší krize. Po jeho smrti se ve funkci opata vystřídali, nejspíše během jednoho roku 1305 nebo 1306, dva zástupci, a to konkrétně opat Předota a Bohuslav I. Oba však zaskočila náhlá smrt. Ještě před zavražděním Václava III. byl v Kladrubech do funkce zvolen Chuna čili Konrád. Opat Kuno, dobrý hospodář, umírá někdy v letech 1320-1323. Následně byl zvolen opatem Bohuslav II. do roku 1335, kdy umírá a je nahrazen opatem Jindřichem.

Období vlády Karla IV. bylo období rozkvětu nejen pro České země samotné, ale i pro církve, která rozvíjela a zabírala stále větší majetek. Církev, de facto náboženství, prolínalo veškerý tehdejší život. Roku 1350 se Jindřich vzdává funkce ve prospěch opata Racka II, ale v klášteře nadále zůstává a věnuje se mnišské činnosti.⁵⁴

Za opata Racka měl klášter již značné jmění, které činností opata ještě dále narůstalo. Opat měl velmi dobré styky jak s papežským stolcem, tak i s králem Karlem IV., což přineslo klášteru také značné výhody. Proto, když roku 1370 opat Racek II. zemřel, zanechal klášter nezdlužen, ba naopak ucelený a s velkým majetkem.⁵⁵

Jeho nástupcem se stává jeho jmenovec Racek III., který už je svědkem sporu světské a církevní moci mezi králem a arcibiskupem. Václav IV., který byl v nemilosti

⁵³ KREMER, Vojtěch. Dějiny kláštera kladrubského v době gotické. In: *Sborník okresního muzea v Tachově 1984/14*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1978. s. 37-57.

⁵⁴ KREMER, Vojtěch. Dějiny kláštera kladrubského v době gotické. In: *Sborník okresního muzea v Tachově 1985/20*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1985. s. 65-80.

⁵⁵ KREMER, Vojtěch. Klášter kladrubský v dobách svého největšího rozkvětu. In: *Sborník okresního muzea v Tachově 1987/22*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1987. s. 1-7.

u arcibiskupa Jana z Jenštejna, se rozhodl, že jeho moc obejde tím, že zřídí v západních Čechách nové biskupství, konkrétně v Kladrubech. Na odpor se samozřejmě postavil arcibiskup i jeho generální vikář Jan z Pomuka, neboť by tím arcibiskup přišel nejen o svou moc, ale i o majetek. Václav IV. s úctou k opatovi Rackovi čekal do jeho smrti, teprve potom chtěl arcibiskupství založit. Když opat Racek na počátku března 1393 umírá, využívá situace arcibiskup, který do kláštera posílá vikáře Jana z Pomuka, který okamžitě potvrzuje volbu nového opata Olena, který později utíká ze země.⁵⁶ Jakmile se o tom král dozvěděl, reagoval velmi prudce. Arcibiskup, kterého měl v úmyslu potrestat, stihl utéct a ukrýt se ve svém paláci, ale ostatní členové arcibiskupství hněvu krále neunikli, byli mučeni. Právě tohoto mučení byl součástí i Jan z Pomuka, který ho zřejmě nepřežil a byl shozen 20. 3. 1393 do Vltavy.⁵⁷

Dosavadní prosperitu kláštera, a především jeho majetek, začali v létě a na podzim roku 1420 rozvracet husité a s nimi spojené husitské války. V lednu 1421 dobyli husité pod Žižkovým vedením Kladruby, ale konvent kláštera se stihl včas přesunout do azylu kláštera svatého Jimrama v Řezně. V únoru roku 1421 se vojsko císaře Zikmunda snažilo obsazený klášter získat nazpět, ale ani po intenzivním měsíčním dobývání, za přítomnosti císaře a vojenské techniky na vysoké úrovni, se nepovedlo klášter nazpět dobýt, což svědčí o důkladném opevnění kláštera a jeho vojenském významu pro obě strany. Teprve až roku 1435 došlo k návratu členů, pod vedením opata Buška z Vrбаты, do zničeného kladrubského kláštera, jehož rozsáhlý pozemkový majetek byl rozebrán okolní šlechtou.⁵⁸

Po roce 1500 se klášter pomalu vzpamatovával z husitských válek. Proběhly nákladné opravy kostela, který byl roku 1504 znovu vysvěcen.⁵⁹ V roce 1525 došlo pod vlivem zpráv o německé reformaci k povstání v řadě panství v Čechách, nevyhnul se tomu ani

⁵⁶ ČECHURA, Jan. *Kladruby v pohledu devíti staletí*. Plzeň: GIS STYLIZACE, 1995. s. 39-40.

⁵⁷ HORYNA, Mojmír. *Státní památkový objekt Kladruby*. Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody: Plzeň, 1983. s. 5.

⁵⁸ NOVÁČEK, Karel. *Kladrubský klášter 1115- 1421*. Plzeň: Fakulta filosofická Západočeská univerzita, 2010. ISBN 978- 80- 87271- 18-6. s. 11- 12.

⁵⁹ ČECHURA, Jan. *Kladruby v pohledu devíti staletí*. Plzeň: GIS STYLIZACE, 1995. s. 66.

klášter v Kladrubech, kdy se kladrubští poddaní neúspěšně pokusili o dobytí kláštera.⁶⁰ Roku 1537 zasáhlo klášter další neštěstí - mor v celém okolí. Během tohoto období se vystřídal na pozici opata mnoho představitelů.⁶¹

Druhá polovina 16. století je pro klášter spojena se ztrátou prestiže a hospodářskou recesí, klášter byl nucen dát do zástavy nebo odprodeje některé klášterní vsi. Roku 1557 byl klášter vypleněn německým kontingentem. Za krále Rudolfa II. bylo celé klášterní panství dáno do zástavy. Roku 1590 došlo v klášteře k požáru, který byl tak rozsáhlý, že se klášter stal na delší dobu neobyvatelný a řeholníci se museli uchýlit do náhradního ubytování.⁶²

Následující léta třicetileté války přinesla hluboký úpadek klášterního majetku a několikeré vyplenění samotného kláštera, a to v letech 1620,1624, 1626,1641,1645 a 1648.⁶³ Po skončení třicetileté války přichází nový způsob hospodaření a habsburská rekatolizace a pro klášter druhé období prosperity. Za opata Matouše Romana Platzera byla budována klášterní knihovna a realizována podpora mariánských poutí.⁶⁴ Dne 13. listopadu 1653 byla slavnostně otevřena v kostele hrobka zakladatele a ostatky knížete Vladislava byly přeneseny do nové hrobky. Tento čin byl zjevně spojen s rekatolizací a některými architektonickými úpravami baziliky, na které pak navázala radikální přestavba kláštera.⁶⁵

Období 18. století je v souvislosti s kladrubským klášterem především spojováno s horoucnou stavební činností, spojenou se jmény dvou opatů, Maurem Fintzgutem a Josefem Sieberem. Rekonstrukce byla zahájena monumentální výstavbou nového

⁶⁰ NOVOTNÝ, Václav. *Začátky kláštera kladrubského a jeho nejstarší listiny*. Praha: Česká Akademie věd a umění, 1932. s. 12-13.

⁶¹ ČECHURA, Jan. *Kladruby v pohledu devíti staletí*. Plzeň: GIS STYLIZACE, 1995. s. 66.

⁶² .NOVOTNÝ, Václav. *Začátky kláštera kladrubského a jeho nejstarší listiny*. Praha: Česká Akademie věd a umění, 1932. s. 12-13.

⁶³ HORYNA, Mojmír. *Státní památkový objekt Kladruby*. Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody: Plzeň, 1983. s. 7.

⁶⁴ KREMER, Vojtěch. Přehled kladrubských dějin. In: *Sborník okresního muzea v Tachově 1973/9*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1973. s. 29.

⁶⁵ .NOVOTNÝ, Václav. *Začátky kláštera kladrubského a jeho nejstarší listiny*. Praha: Česká Akademie věd a umění, 1932. s. 13.

opatského chrámu, později i nového velkého konventu a nové prelatury a zároveň byly k celému klášternímu panství budovány hospodářské dvory pro lepší hospodaření (více v kapitole architektura kláštera).⁶⁶ Počáteční stavební činnost je spojena se jménem Jan Blažej Santini, který jedinečně přestavil klášterní baziliku do barokně-gotického slohu v letech 1712-1726. Přestavba konventu byla již v rukou zcela rozdílného architekta Kiliána Ignácem Dientzenhoferem v letech 1729-1739.⁶⁷ Právě polarita obou architektů dává klášteru osobitou tvář.

Jen velmi krátkou dobu si užíval klášter svého nového vzhledu a postavení nejbohatšího kláštera v zemi, protože roku 1785 byl zrušen císařským dekretem Josefa II. Movitý inventář kláštera byl rozprodán a samotný klášter byl svěřen do církevního fondu, jehož výnosy plnily císařskou pokladnu. Samotný klášter byl přeměněn na vojenskou nemocnici, invalidovnu a skladiště střelného prachu.⁶⁸

Ale ani vojsko, které v klášteře pobývalo za období Josefa II., klášteru tak neuškodilo, jako jeho nový majitel generál Alfréd I. Windischgrätz, který jej koupil roku 1825⁶⁹. Po jeho smrti 21. 3. 1862 se stal dědicem majetku jeho nejstarší syn Alfréd II. Mikuláš Windischgrätze, který zřídil v konventu kláštera pivovar, který následně na to vyhořel, dal z klášterní krypty vyházet rakve mnichů a přestavěl ji na svoji rodinnou hrobku. Po pozemkových reformách v roce 1920 museli Windischgrätzové opustit svůj majetek v Tachově, a proto také začali klášter v Kladrubech přebudovávat na své sídlo.⁷⁰

Po 2. světové válce v klášteře hospodařil klášterní státní statek a následně klášter převzal Státní památkový ústav v Plzni, který klášter postupně rekonstruuje a snaží se ho co nejvíce zpřístupnit pro prohlídky turistů.

⁶⁶ DRHOVSKÝ, Karel. *Kladrubský klášter*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2002. ISBN 80- 72 38- 192- X. s. 3- 4.

⁶⁷DUDÁK, Vladislav. *Santiniho cesta za světlem*. Beroun: Nakladatelství MH, 2006. ISBN 80-86720-21-7. s. 19.

⁶⁸ HORYNA, Mojmír. *Státní památkový objekt Kladruby*. Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody: Plzeň, 1983. s. 9.

⁶⁹ Alfrédu Windischgrätze bylo prodáno kladrubské panství za 275 000 zlatých. Polovina z této sumy mu byla císařem odpuštěna za jeho zásluhy při potlačení revoluce v Praze 1848. Viz PAVLÍKOVÁ, Jitka. *Kladruby*. Plzeň: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, 1970. s. 10.

⁷⁰ ČECHURA, Jan. *Kladruby v pohledu devíti staletí*. Plzeň: GIS STYLIZACE, 1995. ISBN. s. 81-96.

V roce 2000 byla z iniciativy památkového ústavu znova v klášteře zřízena farnost, do které se opět navrátili mniši z řádu benediktinů.⁷¹

4.2. Architektura kláštera

Především vlivem zwiefaltských mnichů měl klášter poměrně těsné styky s reformovanými komunitami nejen v Německu, ale i v Belgii, snad i v Normandii. Tomu také napovídá pro naše území zcela neobvyklý typ dispozice mohutné klášterní baziliky. V prvním období raně středověkých klášterů sloužila komunitám středověká provizoria a definitivní stavby vznikaly až později. Kladrubský kostel zřejmě vyrůstal od počátku druhé poloviny 12. století a byl vystavěn ve dvou etapách. První etapa budování probíhala za vlády opata Lamberta (1140-1180), která ukazuje na ovlivnění západní Evropou, především pak Normandií.⁷²

„Zcela neobvykle hluboký mnišský chór byl po stranách provázen dvěma hlubokými kaplemi. Všechny tři paralelní prostory byly ukončeny apsidami. Na západní straně byla výrazná příčná loď, k jejíž východní stěně se připojovaly dvě věže se stanovými střechami. Dlouhé trojlodí západně od transeptu vznikalo až ve druhé etapě výstavby v první třetině 13. století. Ta navázala na starší stavbu pravděpodobně až po určité přestávce a byla prováděna odlišně umělecky orientovanou hutí.“⁷³

„Jediný nepřímý a nejasný odraz nejstarší kladrubské stavební aktivity zachycujeme v listinách vydaných panovníkem 25. 8. 1233 při příležitosti konsekrace kláštera. Obřad se uskutečnil za přítomnosti řady významných světských i duchovních osobností soudobých Čech, včetně biskupa pražského a olomouckého. Konsekrací akt, v obou listinách jen letmo zmíněný, se zřejmě netýkal pouze baziliky, která byla zřejmě dokončena mnohem dříve, nýbrž celého kláštera.“⁷⁴ Z těchto informací lze také soudit,

⁷¹ DRHOVSKÝ, Karel. *Kladrubský klášter*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2002. ISBN 80- 72 38- 192- X, s. 3- 4.

⁷² HORYNA, Mojmir. *Státní památkový objekt Kladruba*. Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody: Plzeň, 1983. s. 3-4.

⁷³ Tamtéž, s. 4.

⁷⁴ NOVÁČEK, Karel. *Kladrubský klášter 1115- 1421*. Plzeň: Fakulta filosofická Západočeská univerzita, 2010. ISBN 978- 80- 87271- 18-6. s. 44.

že vysvěcovací obřad byl završujícím aktem výstavby celého románského konventu. Východně od románského konventu vznikla, velmi pravděpodobně ještě ve 12. století, zděná budova obdélníkového půdorysu, která sloužila zřejmě jako infirmaria.⁷⁵

V poslední třetině 13. století docházelo k opravě chrámu i ostatních budov v důsledku předchozí braniborské vlády. Opravy byly financovány z prodeje odpustků a z milodarů od návštěvníků.⁷⁶

Z období 14. století je z hlediska stavební činnosti významná doba vlády opata Racka II.(1352-1393), kdy v 70. letech byl klášter nově opevněn, apsidu kněžiště nahradil polygonální gotický závěr, poté vznikla kaple Všech svatých. Kaple měla čtvercovou loď o čtyřech klenebních polích. Klenba byla hvězdicová, nebo křížová. Kaple patřila k pozoruhodným dílům srovnatelnými s předními výtvy dané doby. Náročnost stavby vyjadřuje velmi dobré majetkové poměry kláštera.⁷⁷ Toto období prosperity a stavební činnosti trvá až do roku 1394, následně je vystřídáno obdobím krize, a to až do konce husitských válek. Rok 1394 můžeme považovat za konec gotické přestavby kláštera.⁷⁸

Po husitských válkách došlo k značnému poškození gotické baziliky, k jejíž opravě došlo až na konci 15. století, kdy se ekonomické poměry upravily, takže byl klášter schopen provést renovaci kostela a ostatních zpustlých budov. Opětovné vysvěcení se uskutečnilo v roce 1504.

Období první poloviny 16. století je doba rozkvětu, budovy kláštera se dále rozrostly, vznikly nové hospodářské budovy dvora, pivovar a latinská škola. Na konci 16. století tehdejší opat Vít dal kolem roku 1598 opravit klášterní kostel, který byl nově bohatě

⁷⁵ Infirmaria jsou místnosti a prostory ve středověkých klášttech určené pro ošetřování nemocných řeholníků.

⁷⁶ KREMER, Vojtěch. Dějiny kláštera kladrubského v době gotické. In: *Sborník okresního muzea v Tachově 1985/20*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1985. s. 65-80.

⁷⁷ HORYNA, Mojmír. *Státní památkový objekt Kladruby*. Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody: Plzeň, 1983. s. 4-5.

⁷⁸ NOVÁČEK, Karel. *Kladrubský klášter 1115- 1421*. Plzeň: Fakulta filosofická Západočeská univerzita, 2010. ISBN 978- 80- 87271- 18-6. s. 48.

vybaven obrazy a oltáři. Do této výzdoby patří obraz kající sv. Máří Magdalény a dvě pozdně renesanční plastiky P. Marie.⁷⁹

Během třicetileté války docházelo k opakovanému dobývání a olupování Kladrub, které to nejenom finančně, ale i materiálně poškodilo. Po skončení války nastupuje roku 1650 jako opat Roman Platzer. V prvních letech svého úřadu 1653-1656 dal opravit nutné části kostela a věnoval se hospodářské činnosti pro shromáždění prostředků nutných k obnově konventu a prelatury. Roku 1653 provedl rozsáhlejší opravy chrámu P. Marie, při nich byl otevřen hrob zakladatele kláštera knížete Vladislava I. a jeho ostatky přeneseny k oltáři v křížové lodi, odkud pak byly při přestavbě roku 1728 znovu přemístěny k hlavnímu oltáři.⁸⁰ Roku 1664 započal opat stavbu konventu a prelatury. Staré středověké stavby byly zbourány a na jejich místě vyrostl nový barokní konvent a opatství. Oba objekty byly spojeny v jeden blok s nárožními polygonálními věžičkami. Opatství zabíralo východní polovinu dvora a západní polovinu konvent. Dále došlo k přestavbě gotické kaple Všech svatých na raně barokní. Zvýšení počtu členů řádu si vyžádalo před rokem 1700 výstavbu nové budovy opatství a hostinského domu spolu s bránou k areálu.⁸¹

Monumentální přestavba kláštera je spojena se jménem opata Maurus Fintzgut, který byl zvolen do své funkce v šestatřiceti letech, roku 1701. Fintzgut klášter velmi hospodářsky pozvedl, ale především započal jeho nevídanou přestavbu. Opat Fintzgut byl velmi vzdělaný člověk⁸², pro to také na svou dobu udělal zajímavé rozhodnutí, když vyhlásil na přestavbu kláštera „výběrové řízení“. Roku 1710 vyzval k vypracování projektů na přestavbu kláštera dva nejvýznamnější architektky Prahy, a to konkrétně Jana Blažeje Santiniho a Kryštofa Dientzenhofera. Opat Fintzgut vybral Santiniho návrh na přestavbu, který byl oproti návrhu Dientzenhofera, značně odvážnější. Santiniho

⁷⁹ HORYNA, Mojmir. *Státní památkový objekt Kladruby*. Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody: Plzeň, 1983. s. 5-8.

⁸⁰ Dostupné z: <http://www.klaster-kladruby.cz/historie/>[cit.15. 1.2015]

⁸¹ HORYNA, Mojmir. *Státní památkový objekt Kladruby*. Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody: Plzeň, 1983. s. 8-9.

⁸² DRHOVSKÝ, Karel. *Kladrubský klášter*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2002. ISBN 80- 72 38- 192- X, s. 5-6.

projekt se vyznačoval odvážným technickým řešením propojující barokní bohatost s gotickým tvaroslovím a vytváří jedinečný český barokní sloh.⁸³

„Santini se pustil do díla, které rozdělil do tří etap, s ohromnou vitalitou a uměleckým zaujetím. V červnu roku 1712 začal od západního průčelí. Některé zdi tří chrámových lodí, jež byly staticky narušené, musel zcela zbourat, jiné naopak ponechal. Hlavní loď zkrátil o čtyři metry, aby stavba byla symetrická vzhledem k příčné lodi. Koňské povozy nestačily přivážet do Kladrub z dalekého Chotíkova nádherné zbarvené pískovcové kvádry. Ani se nechce věřit, že kromě pomocného personálu pracovali na stavbě jen čtyři zedníci!“⁸⁴

Na východní straně přistavěl presbytář na půdorysu trojlistu se sanktusní věžičkou a na západní straně zkrátil trojlodí o jedno klenební pole hlavní lodě a tím se transept dostal přesně do poloviny stavby. Dvě boční románské věže byly strženy, aby mohly být nahrazené mohutnou kopulí s okny tvořícími v ní jakousi „lucernu“ a vrchol kopule je navíc ještě opatřen zlatou knížecí korunou, která směřuje vysoko do nebes. Právě tato kopule⁸⁵, navržená Santinim, je dominantou celé přestavby, jelikož na sebe láká pozornost ze širokého okolí.⁸⁶

Presbytář na východní straně byl opatřen čtyřmi oltáři a mauzoleem knížete Vladislava. Sanitního hra světél v celém chrámu je doplněna vnitřním vybavením kostela, které bylo také v režii architekta. Oltáře, chórové lavice, kazatelna, zpovědnice, skříň varhan, to všechno jsou jedinečné Santiniho výtvoři.⁸⁷ Na výzdobě interiéru se dále podíleli nejvýznamnější čeští i němečtí umělci dané doby. Bratři Kosma a Petr Asamů jsou tvůrci fresek a obrazů oltáře sv. Benedikta a sv. Maura. Petr Egidius je autorem sochařské výzdoby. Nákladné varhany byly zhotoveny mistrem Kaufmanem z Lokte

⁸³ DRHOVSKÝ, Karel. *Kladrubský klášter*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2002. ISBN 80- 72 38- 192- X, s. 5-6.

⁸⁴ ČECHURA, Jiří. *Kladrubský klášter v pověstech, legendách a vyprávěních*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000. ISBN 80-86125-16-5. s. 121.

⁸⁵ Viz Příloha číslo 2.

⁸⁶ HORYNA, Mojmír. *Státní památkový objekt Kladruby*. Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody: Plzeň, 1983. s. 9-10.

⁸⁷ DRHOVSKÝ, Karel. *Kladrubský klášter*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2002. ISBN 80- 72 38- 192- X, s. 5-6.

a plastická výzdoba oltáře i mauzolea byla provedena neznámým autorem z Braunova okruhu.⁸⁸

V roce 1723, uprostřed prací, nečekaně umírá architektonický velikán Jan Blažej Santini v nedožitých padesáti letech. Stavba pokračovala i bez Mistra podle plánů a roku 1726 byla dokončena, kdy 15. prosince, včele hrdého opata Finzguta, byl kostel opětovně otevřen a vysvěcen.⁸⁹ Délka chrámu nově dosáhla 82 metrů, šířka 21 metrů a v křížné lodi 27 metrů. Výška vnitřní kopule se udávala 68 metrů, ale po novém měření se zjistilo, že hodnota je nižší a odhaduje se délka 48 metrů. Kladrubský klášter patří po chrámu sv. Víta v Praze a sv. Barboře v Kutné Hoře k třetímu největšímu kostelu v Čechách.

Cena celé stavby kláštera se odhaduje na 150 000 zlatých v dané době, přesná cena není známa z důvodu, že opat Finzgut žádné doklady o placení neschovával, ale naopak je rovnou páčil s tím, že veškeré účty ze svého konání bude skládat až bohu.⁹⁰

Po smrti opata Maura Finzguta 1729 pokračuje jeho nástupce Josef Sieber v jeho stavební činnosti a zadává projekt pro výstavbu nového konventu. Stavby se nyní ujal Kilián Ignác Dientzenhofer, syn Kryštofa. Jeho projekt mohutné čtyřkřídlé budovy o dvou patrech s rajskou zahradou byl také impozantní stavbou s barokní monumentálností. Budova obsahovala všechny potřeby pro mnišský způsob života. V přízemí byly hospodářské provozy, v patře společné prostory letní a zimní refektář, dva sály, knihovna a ve druhém patře cely mnichů. Stavba konventu však nebyla nikdy zcela dokončena, jelikož roku 1785 došlo, dle nařízení Josefa II., ke zrušení kláštera.⁹¹

Od roku 1785 byly veškeré úpravy, které byly na klášteře uskutečněny, spíše devastačního charakteru. Jak již bylo řečeno, v roce 1825 koupili Kladruby Windischgrätzové (Windisch-Grätz). K největší přestavbě, ke které za jejich působení

⁸⁸ HORYNA, Mojmir. *Státní památkový objekt Kladruby*. Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody: Plzeň, 1983. s. 9-10.

⁸⁹ ČECHURA, Jiří. *Kladrubský klášter v pověstech, legendách a vyprávěních*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000. ISBN 80-86125-16-5. s. 122.

⁹⁰ ČECHURA, Jan. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, Plzeň: GIS STYLIZACE, 1995. s. 71.

⁹¹ DRHOVSKÝ, Karel. *Kladrubský klášter*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2002. ISBN 80- 72 38- 192- X, s. 5-6.

došlo, bylo vybudování pivovaru v klášterní budově konventu. Přestavba započala v roce 1863 a práce byly dokončeny roku 1864, kdy pivovar zahájil svou činnost. Zpočátku pivovar dobře prosperoval, proto také Alfréd II. Mikoláš Windischgrätz dal příkaz k vybudování sladovny v západní části konventu, kde došlo k vykácení stromů a zničení květinové zahrady. V roce 1874 dále došlo k rozhodnutí přesídlení rodinné hrobky z Tachova do kladrubské hrobky pod chrámem, kde byla uložena těla mnichů a opatů od roku 1726. Vynesené rakve mnichů, které dal Alfréd II opravit, byly uloženy do dvou malých kobek na dvoře prelatury, těsně vedle chlívků pro dobytek.

Roku 1875 došlo k požáru pivovaru, při kterém byly zničeny střechy, nová sladovna, chladárna, komín, 600 sudů piva a jiné potřeby. Vlastní budova konventu byla zachráněna především díky starým pevným klenbám. Další z rodu Windischgrätzů, Alfréd III., dokončil záměr svého otce a do dokončené hrobky nechal slavnostně pochovat rakve svých předků. Dále nařídil zbořit staré budovy kovárny, stodoly a stájí u severní strany kostela.⁹²

Po vymření hlavní větve Windischgrätzů zdělila kladrubské a tachovské panství vedlejší maďarská větev. Nový majitel Aladár Windischgrätz se nastěhoval do Kladrub a soustředil zde rozsáhlou knihovnu i rodinný archiv. Windischgrätzům patřily Kladruby až do roku 1945, kdy se staly majetkem státu.

Chátrání a devastace celého areálu pokračovala až do roku 1967, než klášter přešel do správy Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni (současný Národní památkový ústav). Rekonstrukce klášterního areálu započaly od počátku 70. let, nejvíce však po roce 1989, za velké finanční podpory ze strany státu, ale také různých jiných organizací.⁹³

4.2.1. Jan Blažej Santini Aichl

Jan Blažej Santini Aichl se narodil 4. 2. 1677 jako syn ceněného kamenického mistra Santin Aichl již třetí generace Aichlů v Praze. Dědeček Jana Blažeje Santiniho, Antonio

⁹² ČECHURA, Jan. *Kladruby v pohledu devíti staletí*. Plzeň: GIS STYLIZACE, 1995. ISBN. s. 82-85.

⁹³ Dostupné z: <http://www.klaster-kladruby.cz/historie/> [cit.5.1.2015]

Aichl, pocházel ze Švýcarského regionu Ticino u jezer Lugano a Como, dnešní kanton Tessin. Z této oblasti od 15. století přišlo do Prahy mnoho vynikajících umělců, řemeslníků, stavitelů, včetně děda Jana Blažeje Santiniho ve 30. letech 17. století.

Vlašští umělci byli v Čechách velmi ceněni, byli upřednostňováni pro své kvality, rychlost, pilnost oproti německým stavitelům. Navíc s sebou do Čech přinášeli nejnovější módní trendy a směry z Itálie.

Děd Jana Blažeje Santiniho byl povoláním zedník, který se usídlil v Praze, kde si roku 1635 vzal Kristýnu Ostovou z Plzně.⁹⁴ Společně se jim narodil prvorozený syn, který dostal jméno Santin. Santin Aichl se řádně vyučil kamenickému řemeslu, v němž byl také velmi ceněn. Roku 1675 uzavřel sňatek s Alžbětou Thimovou z Prahy. Z tohoto manželství se narodili tři děti, nejstarší syn Jan Blažej, dcera Alžběta a syn František, který se po svém otci vyučil kamenosochařem.

V dřívější době bylo zvykem, že nejstarší syn dědí řemeslo po otci, Janu Blažejovi „bohužel“ tělesná vada (na část těla byl ochrnutý a chromý), se kterou se narodil, neumožňovala převzít otcovu dílnu, proto se dal také na dráhu uměleckou - malířství. Architektura, ke které měl velmi blízký vztah, byla pro něj v tehdejší době také nedostupná, jelikož cesta k ní vedle přes fyzicky náročná učednická léta. Během svých školních let poznal Jan Blažej malíře-architekta Jeana Baptista Matheyho, který se pro mladého Jana Blažeje Santiniho stal vzorem a příkladem pro jeho umělecké zaměření.

Kolem roku 1696 ukončil mladý malíř svá učební léta a vydal se do světa na zkušenou, jak bylo zvykem. Jeho pobyt v cizině trval dva, nejdéle tři roky. Zřejmě rodová tradice zavedla mladého Santiniho přes Rakousko do Itálie, s cílem Říma. Během své cesty se věnoval studiu architektury obou zmiňovaných zemí.

V Římě poznal práci Francesca Borriminiho (1599-1667), která měla velký vliv na jeho tvůrčí zaměření společně s Jean Baptiste Matheyhem. Oba umělci Santiniho inspirovali, aby se vydal na vlastní cestu, která dala vzniknout novému uměleckému směru „česká barokní gotika“.

⁹⁴ DUDÁK, Vladislav. *Santiniho cesta za světlem*. Beroun: Nakladatelství MH, 2006. ISBN 80-86720-21-7. s. 7-15.

Po roce 1700 se vrací zpátky do Prahy a vrhá se na dráhu architekta-projektanta. Po roce 1702 je už tak proslavený, že si ho najímá cisterciácký opat Wolfgang Lochner ze Zbraslavi, aby na místě zničených objektů navrhl novostavbu konventu a konventního kostela, dále sedlecký opat Jindřich Snopek na přestavbu gotizujícího klášterního chrámu. Styk s cisterciáckým řádem mu otevřel cestu k dalším kontaktům s řády premonstrátů a benediktýnů, ale i se šlechtou.

Roku 1707 se oženil s Veronikou Alžbětou Schröderovou, která byla dcera Santiniho učitele malířství. S manželkou měl čtyři děti, které však umřeli ve velmi nízkém věku, pouze dcera Anna Veronika žila až do dospělosti. Po smrti své první ženy se Santini znovu oženil s jihočeskou šlechtičnou Antoníí Ignatií Chřepickou z Modliškovic a toto manželství mu navíc zajistilo styky se šlechtou a církevními hodnostáři.⁹⁵

Během svého krátkého tvůrčího období necelých dvaceti let vyprojektoval přes sto kostelů, klášterních komplexů a šlechtických paláců. Po delší nemoci umírá Jan Blažej Santini 7. prosince 1723 v Praze a opustil tak mnoho svých nedokončených staveb a nezrealizovaných projektů. Jeho tělo je pochováno, na jeho přání, na dnes již zrušeném hřbitově u bývalého kostela Svatého Jana Křtitele v dnešní Šporkově ulici.

Jeho stavby dodnes upoutávají charakterem vnějších tvarů i zvláštností využití vnitřních prostorů pro světelné vyjádření a akustiku. Santini navíc ve svých stavbách dokonale prezentuje mnohá na svou dobu odvážná technická řešení. Jeho architektonické návrhy představují široké spektrum staveb; velké klášterní komplexy, chrámy, kostely, kaple, ale i světskou architekturu, především palácové stavby.

Jakožto vynikající výtvarník pojímal architekturu malířsky, velmi svébytně. Často používal gotické lomené oblouky, typická je jeho dynamická modelace fasád s využitím prohnutých stěn. Santini byl především architektem-projektantem, jeho stavby většinou realizovali jiní, zejména F. M. Kaňka. Jen tak stačil během krátkého tvůrčího období necelých dvaceti let vyprojektovat přes sto kostelů, klášterních komplexů (zejména pro cisterciáky a benediktiny) a šlechtických paláců.⁹⁶

⁹⁵ KOTRBA, Viktor. *Česká barokní gotika*. Praha: Academia, 1976. s. 124-143.

⁹⁶ DUDÁK, Vladislav. *Santiniho cesta za světlem*. Beroun: Nakladatelství MH, 2006. ISBN 80-86720-21-7. s. 25.

V západních Čechách najdeme Santiniho odkaz především ve zmiňovaném chrámu v Kladrubech, dále Plasích a Mariánském Týnci. Další stavby najdeme v obcích: Mladotice, Ostrov u Stříbra (šestiboká kaple sv. Václava a sv. Vojtěcha), Kalec (hospodářský dvůr a kostel), Hubenov (hospodářský dvůr), Nebřeziny (zámeček), Všehrady (kostel sv. Prokopa), Kralovice (hostinec „Na Dyškance“), Nadryby (kaple sv. Antonína Paduánského).⁹⁷

Architekturu z dílny Santiniho nenajdeme pouze v západních Čechách, ale po celé republice. Roku 1994 byl Santiniho poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře u Žďáru nad Sázavou zařazen do seznamu nejvýznamnějších světových památek evidovaných v UNESCO, společně s kostelem Nanebevzetí Panny Marie a svatého Jana Křtitele v Kutné hoře.⁹⁸

4.3. Každodenní život v klášteře

4.3.1. Strava

Na základě analýzy archeobotanických makrozbytků lze usoudit, že rostlinou potravu v klášteře tvořila konzumace především hrachu, pšenice a v pozdějších dobách žita. Dále najdeme zlomky pecky slivoně a bezu, který mohl sloužit jako léčivo.

V letech 1995-2000 probíhal výzkum zvířecích kostí, z kterých lze určit masitou stravu v klášteře. Strava v klášterech byla odlišná od jiného prostředí stejné doby. V klášteře platil zákaz jezení masa čtyřnohých zvířat. Všeobecně lze říci, že benediktýnská řehole předepisovala skromný pokrm jídla, který zahrnoval denně jen dvě jídla a svačinu z ovoce. Ve skutečnosti však byly pokrmy mnichů velmi energeticky bohaté. Základem byl chleba, maso ze savců nebo z ptáků, tuk, vejce nebo mléčné produkty a zelenina, pití tvořilo buď pivo nebo víno.

V živočišné potravě dominovalo do 14. století rybí maso a drůbeží z domácího chovu (kur, husy, kachny). Velká spotřeba byla i vajec, v průměru 5 vajec na osobu denně.

⁹⁷ DUDÁK, Vladislav. *Santiniho cesta za světlem*. Beroun: Nakladatelství MH, 2006. ISBN 80-86720-21-7. s. 74-85.

⁹⁸ Dostupné z: <http://www.archiweb.cz/jan-blazej-santini-aichel> [cit.7.1.2015]

Do 11. století byl u benediktýnů striktní zákaz masa čtyřnohých zvířat. Velmi důležité bylo také mléko ze stád s dobyt看em. Z důvodu nízké doby trvanlivosti mléko zpracovávali do formy másla, které déle vydrží, především na zimu.

Konzumaci masa lze v prostředí benediktínského kláštera diferencovat na období do a před 15. století a na sociální postavení. Kladrubské nálezy se nevymykaly nálezům z jiných evropských benediktínských klášterů. V nálezech převládaly domácí zvířata (kur, husa, koza, prase). Z hlediska časového období ve středověku se našlo vysoké zastoupení masa z prasete, které z časového hlediska ustupovalo a bylo nahrazováno masem z tura, na základě toho můžeme zpozorovat měnící se stravovací návyky společnosti.⁹⁹

⁹⁹ NOVÁČEK, Karel. *Kladrubský klášter 1115- 1421*. Plzeň: Fakulta filosofická Západočeská univerzita, 2010. ISBN 978- 80- 87271- 18-6. s. 68-100.

5. HUSITSTVÍ NA TACHOVSKU

Na území dnešního Tachovska nenašlo husitství zpočátku přílišné odezvy. Většinu území držela katolická šlechta a zbylá moc byla v rukou církevních panství. Pro severozápadní Čechy byly opěrnými body katolický Cheb s německou podporou, Elstenberské panství a panství pánů ze Švamberka a Kolovratů.¹⁰⁰ Jeden z nejbohatších vlastníků světských panství v předhusitských dobách byl Bohuslav VI. ze Švamberka. Mezi další movité světské feudály patřili například páni z Kolovrat.

Většina šlechty ze západních Čech setrvala na straně katolické víry a rozhodla se uhájit její pozice. Město Plzeň společně s ostatními katolickými spojenci v západních Čechách vytvořila spojenecký vztah - landfríd¹⁰¹. Město Tachov také patřilo do landfrídu. Do čela landfrídu se postavil Bohuslav VI. ze Švamberka.¹⁰²

První husitské tažení do západních Čech skončila úspěchem pro husity, kteří obsadili bohaté kláštery Chotěšov a Kladruby. Ale jeden z nejdůležitějších úspěchů Jana Žižky bylo obsazení hradu Krasíkov a zajištění Bohuslava VI. ze Švamberka.¹⁰³

¹⁰⁰ NENUTIL, Jiří. *Obležení stříbra a bitva o Tachov 1427*. s. 7.

¹⁰¹ Výraz označující smluvní dohody správních celků v rámci země o míru. Tyto dohody uzavírala katolická strana, přičemž jim primárně sloužily jako základ vojenské organizace. Nejznámější je právě plzeňský landfríd uzavřený západočeskou šlechtou a potvrzený císařem Zikmundem dne 29. října 1420. VOJÁČEK, Ladislav. SCHELLE, Karel. KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: 2010, vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-257-8. s. 45.

¹⁰² JÁNSKÝ, Jan. *Páni ze Švamberka - pětisetletá sága rodu s erbem labutě*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2006. ISBN 80-86125-72-6. s. 52.

¹⁰³ Bohuslav VI. ze Švamberka byl vězněn v husitském vězení v Příběnicích. Po čase věznění byl roztrpčen nezájmem císaře Zikmunda a svých příbuzných o jeho osobu. Východisko z této situace našel v konverzi ke kalichu. Bohuslav VI. změnil stranu, stal se významným husitským hejtmanem a hlavně se mohl opět vrátit k dráze válečníka JÁNSKÝ, Jan. *Páni ze Švamberka - pětisetletá sága rodu s erbem labutě*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2006. ISBN 80-86125-72-6. s. 55.

Další husitské tažení do západních Čech bylo směřováno proti městu Tachovu. Jan Žižka dne 14. 1. 1421 dobyl tachovské předměstí a chystal se k rozhodujícímu útoku. Tachovští však požádali o pomoc krále Zikmunda, který táhl Tachovu na pomoc s vojskem z Litoměřic. Jan Žižka od rozhodujícího útoku upustil z důvodu značné přesily, ale také kvůli požáru, který propukl v místech, kde pobývala husitská vojska.¹⁰⁴

Plzeňští pak zahájili bitvy o dobytí hradu Krasíkov. Po prvním neúspěšném útoku plzeňští hrad Krasíkov dobyli nazpět koncem února roku 1422.

Po smrti Jana Žižky se ujímá vedení husitského vojska právě Bohuslav VI. ze Švamberka. Pod jeho vedením provedlo husitské vojsko neúspěšné vpády do západních Čech. Roku 1425 Bohuslav ze Švamberka padl a do čela husitského vojska se roku 1426 postavil Prokop Holý.¹⁰⁵

Do roku 1426 patřilo území severozápadních Čech mezi nejsouvislejší katolická území v Českém království, hlavní zásluhou dominantního katolického Chebu. Území ležící severozápadně od Plzně bylo výlučně v rukou katolické církve. Ke zvratu dochází až v září 1426, kdy se vedení husitských vojsk ujímá Prokop Holý a posílá do Stříbra část svého vojska v čele s hejtmanem Přibíkem z Klenové. Dne 28. 9. 1426, na svatého Václava, dobývají husité město Stříbro a Přibík z Klenové se stává místním husitským hejtmanem. Přibík z Klenové město napadl před svítáním, přešel hradby a zmocnil se tudíž města beze ztrát na životech na obou stranách.¹⁰⁶

5.1. Čtvrtá křížová výprava

Dobytí Stříbra husity znamenalo značné ohrožení katolické strany v západních Čechách. Ale obavy dolehly také na sousední země, znepokojené vývojem situace v Čechách

¹⁰⁴ PROCHÁZKA, Zdeněk. *Město Tachov*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 1997. ISBN 80-901877-4-9. s. 18.

¹⁰⁵ FRANKENBERGER, Otakar. Bitva u Tachova 1427. In: *Sborník okresního muzea v Tachově 1982/15*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1982. s. 47.

¹⁰⁶ NENUTIL, Jiří. *Obležení stříbra a bitva o Tachov 142.*, s. 8.

a hrozcímu husitskému tažení. Proto se roku 1427 schází říšský sněm ve Frankfurtu.¹⁰⁷ Na frankfurtský sněm se dostavili tři arcibiskupové a kurfiřti. Na sněmu pouze chyběl český kurfiřt, král Zikmund. Jak uvádí Vladimír Bystrický: „*Hned v den zahájení, 27. dubna, vyhlásili kurfiřti, že husité a kacíři v Čechách, kteří působí svaté křesťanské víře nová a nová příkoří a zla, musí být ztrestáni a vyhubeni. Proto nařizují, aby v neděli na den sv. Pavla a Petra, tj. 29. června, bylo započato válečné tažení čtyřmi proudy do Čech.*“¹⁰⁸

Na říšském sněmu byla projednána taktika válečného tažení jako poučení z neúspěšných předchozích výprav. Na jednání byl vypracován vojenský řád pro křižácká vojska.¹⁰⁹ Na sněmu také byla stanovena válečná výzbroj vojska, které mělo být opatřeno válečnými vozy, které pomohly husitům k vítězství v mnoha bitvách. Vojsko mělo být vyzbrojeno palnými zbraněmi v rozsahu 9 těžkých a 69 polních děl. K tomu 222 ručnic mělo být opatřeno pro vojsko určené k tažení do Čech.¹¹⁰

Již při přípravě čtvrté křížové výpravy došlo k značným taktickým chybám, a to především s určením vrchního velitele tažení. Tato chyba se zřejmě křižáckým vojskům stala osudnou. Na frankfurtském sněmu byl určen hlavním velitelem arcibiskup kolínský, který kdyby se nedostavil, tak by byl nahrazen arcibiskupem trevírským a pokud by se ani on nedostavil, funkce hlavního velitele by připadla na arcibiskupa mohučského. Jeden z těchto hlavních velitelů si však měl ještě k sobě zvolit spoluvelitele ze strany světských feudálů.

Nejsilnější křižácká vojska měla v plánu zaútočit na Čechy ze západu. Tuto skupinu tvořily oddíly z Bavorska, Švábska, Frank a Porýní.¹¹¹ Křížová výprava měla velkou podporu ze strany landfrídu a Chebska. I po dobytí Stříbra husity zůstaly západní Čechy

¹⁰⁷TRUBAČOVÁ, Jana. Průběh husitských válek na Tachovsku. In: *Sborník okresního muzea v Tachově 1982/15*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1982. s. 60.

¹⁰⁸BYSTRICKÝ, Vladimír. WASKA, Karel. *O vyhnání křižáků z Čech roku 1427*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1982. s. 13.

¹⁰⁹Tamtéž, s. 14.

¹¹⁰FRANKENBERGER, Otakar. Bitva u Tachova 1427. In: *Sborník okresního muzea v Tachově 1982/15*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1982, s. 46.

¹¹¹FRANKENBERGER, Otakar. Bitva u Tachova 1427. In: *Sborník okresního muzea v Tachově 1982/15*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1982. s. 46.

poměrně silně katolické a stmelené proti husitům. Katolická strana byla v západních Čechách hájena Plzeňským lanfrídem, v čele s Plzní, Tachovem a Chebem a Loktem. Po bitvě u Ústní nad Labem, a na základě vyvíjející se situace v Čechách, podepsala katolická strana západních Čech mezi sebou smlouvu dne 28. 10. 1426, že budou bojovat společnou silou proti husitům.¹¹²

Na začátku července se křižácká vojska vydala k boji dvěma proudy. Jako první vyrazily oddíly arcibiskupa Otty Trevírského, které došly až k Weidenu a měly v úmyslu postupovat dále směrem na Tachov. Druhý proud, vedený kurfiřtem Fridrichem Hohenzollernským, biskupy würzburgským a bamberským, se shromáždil v Chebu. Od počátku tažení existovalo velké napětí mezi hlavními veliteli, arcibiskupem Trevírským a Fridrichem Hohenzollernským, a to z důvodu rozdílných názorů na velení a tažení křižáckých vojsk do Čech. Fridrich měl v úmyslu táhnout přes město Slané na Prahu, zatímco arcibiskup chtěl dobýt zpátky město Stříbro.¹¹³

Křižácká vojska, vedená arcibiskupem Ottou, postupně dorazila kolem poloviny července k Tachovu, který však minula a utábořila se u Plané. Tam vyčkávala na příchod Fridrichových oddílů a připravovala útok na Stříbro, které bylo, podle jejich průzkumníků, snadno dobytelné.

Když už zamýšlel arcibiskup táhnout na Stříbro, přišla zpráva od Fridricha Hohenzollerna, který zdůvodňuje změnu svého tažení se severním proudem a žádá, aby se i arcibiskupovy oddíly připojily k němu. Arcibiskup však nechtěl za žádnou cenu měnit plán svého tažení. Proto došlo k rozhodnutí, že bude svolána schůze o dalším postupu tažení. Arcibiskup měl v úmyslu přinutit Fridricha i se severním proudem, aby se podřídili jeho velení.¹¹⁴

Místem pro schůzku byl určen tepelský premonstrátský klášter, do kterého se vypravil arcibiskup Otto společně s vévodou Ottou Bavorským. Tam pravděpodobně několik dní

¹¹² TRUBAČOVÁ, Jana. Průběh husitských válek na Tachovsku. In: *Sborník okresního muzea v Tachově 1982/15*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1982, s. 60.

¹¹³ ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny země Koruny české 1402-1437*. Praha: Paseka, 2010. ISBN 978-80-7432-007-1. s. 487.

¹¹⁴ BYSTRICKÝ, Vladimír. WASKA, Karel. *O vyhnání křižáků z Čech roku 1427*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1982. s. 14.

čekali na příchod Fridricha Braniborského, který se však nedostavil. Dne 20. července vyrazili oba Ottové nazpět do ležení u Plané. Z důvodu špatné situace v táboře byla svolána válečná rada, která rozhodla o zahájení tažení proti Stříbru dne 22. července.¹¹⁵

Dne 23. 7. bylo město obleženo křižáckým vojskem a vojskem plzeňského landfrídu, celkový počet vojáků byl kolem 80 000.¹¹⁶ Město Stříbro hájil Přibík z Klenové s počtem 200 mužů, poskytnutých Janem Zmrzlíkem ze Svojšína. Na konci července dorazil k městu Fridrich Braniborský společně s Fridrichem mladším Saským. Fridrich Braniborský se však dlouho obléhání Stříbra nezúčastnil z důvodu, že onemocněl a jel hledat lékařskou pomoc do Tachova.¹¹⁷

Husitská vojska se shromažďovala před Karlštejnem.¹¹⁸ Jakmile došly zprávy o postupu křižáckých vojsk, začali se husité rychle soustřeďovat u Rokycan dne 1. 8. 1427, aby vyrazila Stříbru na pomoc. Jakmile se křižáckému vojsku dostalo informací o plánech husitů, upustili od obléhání Stříbra a vytáhli proti husitům.¹¹⁹

Křižáci se rozhodli, že vyšlou 3000 jezdců proti husitům, aby zabrzdili jejich postup a křižáci tak mohli přesunout své dělostřelectvo, vojsko na strategické místo, kde se měla odehrávat hlavní bitva¹²⁰. Na večer dne 2. srpna začínají být děla odvážena na vybrané místo střetu, tzv. Šibeniční vrch, který se nachází asi 2 km západně od města Stříbra. Kolem půlnoci se vrátil vévoda Jindřich se svými jezdci, kteří přivezli zprávu, že husité už jsou nedaleko. Vyslané jezdeckvo, které mělo husity zdržet, však s nimi vůbec do kontaktu nepřišlo, jelikož neměli odvahu husity napadnout.¹²¹

¹¹⁵ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 3*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-075-0. s. 196.

¹¹⁶ ŠLAJER, Josef. *Husitství v našem kraji*. Plzeň: Krajské nakladatelství v Plzni, 1963. s. 65.

¹¹⁷ BYSTRICKÝ, Vladislav. WASKA, Karel. *O vyhnání křižáků z Čech roku 1427*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1982. s. 29.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 29.

¹¹⁹ ŠLAJER, Josef. *Husitství v našem kraji*. Plzeň: Krajské nakladatelství v Plzni, 1963. s. 66.

¹²⁰ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 3*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-075-0. s. 197.

¹²¹ BYSTRICKÝ, Vladislav. - WASKA, Karel. *O vyhnání křižáků z Čech roku 1427*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1982. s. 32.

„V neděli 3. srpna ráno vypukla při zmatených přesunech na vyhlédnuté bojiště panika, kterou zvýšily požáry v obléhajících lešeních.“¹²² Při ohni vznikl obrovský zmatek. Zásobovací oddíly se snažily dostat na cestu, která byla přeplněná, takže docházelo k tvoření dopravní zácpy. Navíc řada křížáků byla znepokojena rychlým návratem vyslaných jezďů proti křížákům a jejich zprávami o blízkosti husitů. Proto si řada z nich myslela, že husité přecházejí do útoku. Zmatek, který při neorganizovaném přesunu vznikl, vyústil ve všeobecný útek křížáckého vojska.¹²³

Křížáci se objevují již kolem poledne v Tachově. Řada z nich ještě téhož dne opouští hranice. Kardinál Henry Beaufort, který teprve nedávno dorazil z Norimberku do Tachova, byl otřesen morálkou křížového vojska, a proto ihned svolává válečnou radu. Papežský legát vystoupal společně s knížaty na návrší nad Tachovem. Zde také rozvinul korouhev s obrazem ukřižovaného Krista a začal promlouvat o morálce a záchraně křesťanství víry.

Řeč kardinála nejspíš na část velitelů zapůsobila, jelikož byli odhodláni k boji. Ovšem otázka velení se stala pro další vývoj křížáckého boje osudná. Kardinál podal korouhev falchraběti Janu Neumartkskému jako symbol velení. Jak uvádí odborná literatura, došlo k hádce a následné strkanici, při které spadla korouhev s ukřižovaným Kristem na zem. Takové zneuctění posvátného symbolu všechny zúčastněné tak rozrušilo, že sedli na koně a vyrazili k hranici.¹²⁴ Jen malá část křížáků zůstala ve městě. Tachov byl lépe opevněn než město Stříbro a navíc měl také silnější posádku. Již 4. srpna bylo přitáhnuvšími husity zahájeno ostřelování města, které trvalo týden. Dne 11. srpna se husité dostávají do města. Malá část bránících město se uchýlila do tachovského hradu, který bránili až do 14. srpna, kdy je hlad donutil ke kapitulaci.¹²⁵

¹²² ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 3*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-075-0. s. 197.

¹²³ BYSTRICKÝ, Vladislav. WASKA, Karel. *O vyhnání křížáků z Čech roku 1427*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1982. s. 33.

¹²⁴ NENUTIL, Jiří. *Obležení stříbra a bitva o Tachov 1427*. s. 20-22.

¹²⁵ FRANKENBERGER, Otakar. Bitva u Tachova 1427. In: *Sborník okresního muzea v Tachově 1982/16*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1982. s. 53.

Město Tachov bylo obsazeno sirotčí posádkou pod vedením hejtmana Buzka ze Smolotyl, což pro Tachovany znamenalo nucený přestup na víru podobojí.¹²⁶ V roce 1429 se již uvádí jako hejtman Tachova Sezima Točník.¹²⁷

Po čtvrté křížové výpravě byla silná katolická strana na hranicích západních Čech vyvrácena.

5.2. Pátá křížová výprava

V červnu 1431 dochází opět za českými hranicemi v Bavorsku k soustředování křížácké armády pod vedením kardinála Juliana Cesariniho. V počtu již pátá křížová výprava měla být, co do počtu vojska, nejpočetnější a největší, jaká kdy proti Čechům měla být postavena. Dne 1. srpna překročila křížácká vojska hranice Čech a zamířila k Tachovu. Husitská posádka však byla na blížící se křížáky dobře připravena.¹²⁸ Po neúspěšném několikadenním obležení Tachova se křížácká vojska dne 8. srpna 1431 hnula od Tachova směrem na Domažlice. Další důvod pro upuštění od dobývání města byl i fakt, že toto území již bylo bez jakýkoliv zásob. Veškeré zásoby byly rozebrány protivníkem - husity.¹²⁹

5.3. Vývoj Tachova po husitských válkách

Roku 1434 získává zástavní právo na město Jindřich z Metelska. Od tohoto období se vystřídal mnoho šlechtických rodů jako držitelů města Tachova. V 16. století došlo k poněmčení města, ale většina obyvatel byla luterského vyznání. Po bitvě na Bílé hoře roku 1620 bylo město potrestáno císařem za protihabsburský postoj tím, že se z města královského stalo poddanské a stalo se dědičným majetkem Jana Filipa Husmannna z Namedy.

¹²⁶ NENUTIL, Jiří. *Obležení Stříbra a bitva o Tachov 1427*. s. 23.

¹²⁷ SOKA Tachov. *Pamětní kniha České Obecní školy v Tachově 1921- 1938*. s. 3.

¹²⁸ ŠLAJER, Josef. *Husitství v našem kraji*. Plzeň: Krajské nakladatelství v Plzni, 1963. s. 69.

¹²⁹ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 3*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-075-0. s. 41.

Německé obyvatelstvo, zvláště po rekatolizaci, mělo velmi jednoznačný pohled na husitství, které pro ně, jako řádně věřící katolíky, bylo nepřijatelné. Jakékoliv projevy husitství byly vykládány jako forma protiněmeckého hnutí.¹³⁰

5.4. Husitské vědomí v Tachově a okolí

Porážka čtvrté křížové výpravy zanechala v obyvatelstvu Tachovska značné stopy. Ve starších dobách bylo z generace na generaci ústně vyprávěno o úspěchu husitů nad křížáky během čtvrté křížové výpravy. Tato tradice byla spíše lokální v oblasti Tachova a Stříbra.

V dřívějších dobách byla vzpomínka Tachova na husitství pojímána jako období utrpení města.¹³¹ Odsouzení husitů symbolizoval název jedné z tachovských uliček, Blutgasse (krvavá), kde došlo k největšímu boji při dobývání města roku 1427. Pověst od historika Theobalda ze 17. století hovoří o místním vrchu Greinerberg (Plakáč), kde měli být oplakáváni padlí křížáci.

I v dnešní době najdeme ve městě Tachově všude přítomnou vzpomínku na husity. Název jedné z hlavních ulic v Tachově, která vede na sever od náměstí, se nazývá Husitská ulice.

Názvy ulic v Tachově byli do konce 2. světové války v němčině. V období 1. republiky došlo k úpravě názvu ulic na dvoujazyčné (německé a české).

Názvy ulic byly přejmenovány v období 2. světové války, kdy jsou původní názvy ulic nahrazovány především nacistickými představiteli. Po skončení války jsou opětovně ulice přejmenovány, dokonce dochází ke spojení některých ulic, jako například u již zmíněné ulice Husitské, kterou před válkou tvořily ulice Bahnhofstrasse a Obere Gasse.

Další vlna přejmenování ulic proběhla v roce 1948, kdy byly pro názvy ulic použity jména související s komunistickou ideologií.

¹³⁰ KRAUSOVÁ, Milada. *Husitské války v historickém povědomí obyvatel česko-bavorského pohraničí*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000. ISBN 80-86125-13-0. s. 79.

¹³¹ BYSTRICKÝ, Vladislav. WASKA, Karel. *O vyhnání křížáků z Čech roku 1427*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1982. s. 44.

V období komunismu dochází v Tachově k výstavbě nových sídlišť. Na sídlišti Rapotín dostaly ulice názvy podle spojitosti s husitskými válkami (Táborská, Trocnovská, Želivská). V roce 1989 došlo k zatím poslednímu přejmenování ulic v Tachově.¹³²

Názvy dnešních ulic Husitská, Prokopa Velikého, Želivského a Žižkova neodmyslitelně prokazují, že ve městě Tachově je značná husitská tradice.

Husitskou tradici v Tachově dále podtrhují Husitské slavnosti, které jsou přežitkem komunistické doby. První husitské slavnosti v Tachově se konaly v roce 1952.

Husitské oslavy v Tachově v režii komunistů dostaly svůj zcela zásadní charakter a význam a postupně se staly velkolepou celookresní slavností a někdy dokonce až krajskou událostí. Jejich program byl vždy uzpůsoben, aby vyhovoval záměrům komunistické strany. Společnými prvky husitských slavností v režii komunistů bylo konání vojenské přehlídky, která byla postupně v slavnostech přeměněna na mírovou manifestaci pracujících. Hlavním záměrem komunistické strany byla prezentace jejich síly a ekonomických úspěchů v okrese. Součástí vojenské přehlídky a mírové manifestace byl vždy projev jednoho z vysoce postaveného stranického nebo vládního člena komunistické strany, který s delegací navštívil Tachov při konání husitských oslav. Ve svém projevu vždy nezapomněli zdůraznit úspěchy Tachovska pod hlavičkou komunistické vlády a případně reagovat na aktuální politické dění s přirovnáním k historickým událostem mezi husity a křižáky.

Husitské oslavy v režii komunistů měly zcela určitě ideologický záměr, ale je těžko prokazatelné, zda většina obyvatel vnímala tuto skutečnost. Většina nově osídlených se spíše potřebovala identifikovat s novým domovem a husitská tradice, podporována komunistickou vládou, k tomu nejlépe posloužila. Důkazem nadšení pro husitské slavnosti v Tachově byla vlastní iniciativa obyvatelstva při slavnostech, jako tomu bylo v roce 1967, kdy byla vytvořena replika husitského vozu pro jízdu po republice a v roce 1987 byla místním obyvatelstvem připravena rekonstrukce bitvy mezi husity a křižáky na řece Mži.

¹³² PONCAROVÁ, Barbora. Vývoj názvů ulic v městě Tachově 1925-2006. In: *Sborník muzea Českého lesa v Tachově*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa v Domažlicích, 2007. s. 76-77.

K zásadní proměně husitských slavností dochází po roce 1989, kdy dochází k pádu komunistického režimu a husitské slavnosti tak ztrácejí svého hlavního pořadatele. Při konání prvních novodobých husitských slavnostech byly vidět značné rozpaky, které byly dány především novou politickou situací a vytvořením nové spolupráce mezi německou a českou stranou v pohraničí. Právě tato nová spolupráce mezi českou a německou stranou přinesla zcela nový prvek do husitských oslav, a to náhled na husitství jako na souboj náboženský a zastínila původní pohled na husitství jako sociální boj, který byl původně prezentován za podpory komunistů. Díky novému pohledu na husitství dochází ke spolupráci německých sousedů z příhraničí na oslavách a jejich aktivní účasti na nich.

Mezi další husitskou památku, která v Tachově vytváří povědomí o husitství, je památník na vrchu Vysoká.¹³³ Husitský památník na vrchu Vysoká byl postaven k výročí 545. vítězství husitů nad křižáky a byl odkryt při husitských slavnostech v roce 1972.

Památník byl vystavěn na vrcholu Vysoká z důvodu, že Prokop Holý odtud řídil vítěznou bitvu.¹³⁴ Památník je postaven na malém dlážděném prostranství ze železobetonových desek. Autorem osmimetrového moderního monumentu je inženýr Čeček.¹³⁵ V horní části pomníku je připevněn kovový kalich, který znázorňuje husitský symbol. V rohu dlážděného prostranství nalezneme bronzovou desku se zobrazením plánu tažení husitského útoku a útěku křižáků.¹³⁶ Bronzová deska byla vyhotovena Rudolfem Matějkou z Plzně.¹³⁷

¹³³ Viz Příloha číslo 3.

¹³⁴ Dle Bystrického a Wasky v pramenech není uvedeno, odkud Prokop Holý bitvu řídil. Ale ve své knize *O vyhnání křižáků z Čech* se zmiňují, že v důsledku oživení husitských tradic (vyzdvihnuté vlády komunistů) došlo zrození nové legendy.

¹³⁵ KRAUSOVÁ, Milada. *Husitské války v historickém povědomí obyvatel česko-bavorského pohraničí*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000. ISBN 80-86125-13-0. s. 85.

¹³⁶ BYSTRICKÝ, Vladislav. WASKA, Karel. *O vyhnání křižáků z Čech roku 1427*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1982. s. 48.

¹³⁷ Na základě rozhovoru s Marií Mirtlovou dne 28. 3. 2012.

6. POCHODY SMRTI TACHOVSKEM

Na přelomu roku 1944 a 1945 došlo ke zlomení síly nacistických vojsk, která byla nucena ustupovat na všech frontách. Aby zahladily stopy po hrůzách, kterých se během války dopustily, začaly uzavírat koncentrační tábory a spustily jejich „evakuování“¹³⁸ před spojeneckými vojsky. Na podzim roku 1944 vydal Heinrich Himmler rozkaz o zničení stop po vraždění v Osvětimi.¹³⁹ Vyhlazování a „evakuace“ koncentračních táborů probíhala dle ARLZ¹⁴⁰. Počátek likvidace koncentračních táborů Osvětimi byl kladen jako počátek Transportů a Pochodů smrti. Na území protektorátu se plán ARLZ začal uskutečňovat od prosince 1944 na příkaz K. H. Franka. Německé obyvatelstvo bylo evakuováno, důležité střeže, dokumenty, zařízení byly odváženy, v Terezíně popravili několik desítek významných vězňů. Z důvodu rychlého posunu fronty se nepodařilo plán ARLZ v protektorátu plně realizovat.¹⁴¹

„Protože se z východu i ze západu blížila spojenecká vojska, nacistům zbýval čím dál tím menší prostor. Shodou okolností tím volným prostorem byly okupované Čechy. A tak se na konci války, v dubnu a začátkem května 1945, tisícové pochody ocitly v severních a západních Čechách. Až do samého konce pokračovalo SS v ukrutnostech. Nejvíce vražd spáchali v pohraničí na Němci obývaném území. Po válce byly nalezeny na 130 místech hromadné hroby a v nich 4630 zavražděných, ubitých, zmrzlých, hladem a nemocemi zahubených lidí. Zdaleka nelze všechny vyjmenovat. Jen namátkou: Nýrsko 108 lidí ve třech hromadných hrobech, Kaplice 117, Bohosudov 311, Blatno u Jesenice

¹³⁸ Tento termín byl používán nacistickým Německem.

¹³⁹ Dostupné z: <http://www2.holocaust.cz/cz2/history/jew/general/general12> [cit. 20.2.2015]

¹⁴⁰ Plán ARLZ byl německý ústupový plán za druhé světové války, jehož cílem bylo zanechat protivníkovi „spálenou a pustou zemi.“ Plán **ARLZ** se nazýval podle počátečních písmen: **A**uflockerung (uvolnění) - přípravné práce na druhou fázi, odjezd a odvoz postradatelných lidí i materiálu, **R**äumung (vyklizení) - odvezení do týlu lidí i prostředků, které nejsou přímo nutné k boji, materiální zabezpečení bojujících jednotek, **L**ähmung (ochromení) - demontáž průmyslu, příprava zničení neodvratitelných zařízení, **Z**erstörung (zničení) - likvidace všeho, co na území zůstalo, zaminování území.

¹⁴¹ SLÁDEK, Oldřich. *Spálená země*. Praha: Naše vojsko. 1980.

52, Březno u Chomutova 286, Žihle u Plzně 273, Stod 240, Tachov 600, České Velenice 512, Volary 93.¹⁴²

Během jara 1945 se uskutečnilo přes naše území mnoho pochodů smrti, přičemž někdy jednotlivé proudy spolu splývaly, jindy docházelo opět k jejich dělení. Ve své práci chci zmínit pochody smrti, které se týkaly regionu Tachovska, který je v zájmu mé práce. Předtím, než se zaměřím na konkrétní pochody, ráda bych upřesnila terminologii, kterou ve své práci používám a kterou jsem převzala od PhDr. Jiří Nenutila. Transporty smrti jsou přesuny vězňů po železnici a Pochody smrti jsou pěší přesuny.¹⁴³

6.1. Železniční transporty

Tachovsko leží v prostoru západních Čech, které v závěru války zůstaly jako poslední zázemí nacistů. Navíc jeho polohou a postupem fronty bylo zřejmé, že Transporty a Pochody smrti povedou přes jeho území.¹⁴⁴ Například koncentrační tábor Flossenbürg byl vzdušnou čarou od Tachova vzdálen dvacet kilometrů.

První transport, který regionem Tachovska projel, byl železniční transport z Osvětimi do Bergen- Belsenu. Přednosta stanice v Křimicích, Karel Houška, popsal, že viděl vlak a v něm žlutavé, vyhublé, přepadlé obličej, většinou žen, které byly nedostatečně oblečené a choulily se k sobě, aby se aspoň trochu zahřály. Součástí tohoto vlaku byl také podle svědectví nákladní vůz (uhlák), z něhož vyčnívaly ruce a nohy lidských mrtvol. Strážníci byli zahaleni kožichy a ozbrojeni samopaly.

Druhý transport, který projel Tachovskem, se uskutečnil v březnu 1945. Svědectví o transportu na trase Cheb-Plzeň máme opět od přednosta stanice v Křimicích, Karla Houšky. Přednosta popsal, že tento vlak jenom neprojížděl jako předchozí, ale na zastávce také zastavil. Za zamřížovanými okny viděl vyhublá těla lidí, kteří prosili

¹⁴² Dostupné z: <http://www.zasvobodu.cz/news/sedesat-let-pochodu-smrti/> [cit. 20.2.2015]

¹⁴³ NENUTIL, Jiří. *Pochody smrti*. Plzeň: Nakladatelství Západočeské univerzity, 2011. ISBN 978-80-261-0087-4. s. 6.

¹⁴⁴ Viz Příloha číslo 4.

o vodu. Z vagónů se ozývaly jazyky mnoha národností. Vlák byl doprovázen stráží SS, která povolila zaměstnancům drah, aby vězňům nosili vodu.¹⁴⁵

6.2. Pěší pochody

Zprvu probíhala „evakuace“ koncentrační táborů po železniční síti, ale protože na počátku dubna 1945 byla železniční síť velmi poškozena spojeneckým letectvem, docházelo k tomu, že transporty zmateně putovaly, dle možností železniční sítě. Většinou byly zavezeny do stanice, která byla nejbližší jejich cíli, a odtud už pokračoval jako pěší pochod.

První pěší pochod přešel přes Tachovsko během dvou dnů. První pochod prošel dne 10. března se sto vězni a druhý pochod hned následoval 12. března. Ten však zahrnoval kolem 300 osob. Oba pochody přešly přes Hamerníky, Drmoul, Trstenice do Zadního Chodova, kde se trasa pochodů stáčí na Broumov a po německé části pokračuje na Flossenbürg. Účastníci obou transportů byly výhradně ženy židovského původu. Některé Židovky, které byly součástí pochodu, pocházely z procházejícího okolí (okolí Mariánských lázní).¹⁴⁶

6.2.1. Pochod z Tachova do Flossenbürgu

Pochodu z Tachova do Flossenbürgu předchází transport z Buchenwaldu do Tachova, který dorazil na tachovské nádraží dne 13. dubna 1945. Vlák byl složen z pětadvaceti vagónů, z nichž poslední dva sloužily jako skladiště na mrtvoly nepřeživších účastníků transportů, jeden vagón byl zcela naplněn a druhý byl plný do poloviny¹⁴⁷. Každý vagón střežili dva příslušníci SS, kteří při výstupu vězně tloukli puškami i stříleli. Transport obsahoval osoby mnoha národností od Čechů, Slováků, Poláků, Francouzů, Němců a Židů.

¹⁴⁵ NENUTIL, Jiří. *Druhá světová válka, případ Tachovsko*. Plzeň: Nakladatelství ŽCU, 2010. ISBN 978-80-7043889-3. s. 90.

¹⁴⁶ NENUTIL, Jiří. *Pochody smrti*. Plzeň: Nakladatelství Západočeské univerzity, 2011. ISBN 978-80-261-0087-4. s. 28

¹⁴⁷ Dostupné z: http://www.geocaching.com/geocache/GC4ZH7Y_mohyla-v-tachov [cit. 25.2.2015]

Na hlavním nádraží v Tachově vystoupilo přes 1500 vězňů, z nichž asi 100 byli chlapani ve věku 12 let. Celé nádraží bylo obklíčeno policií, četnictvem a muži z Volksstrumu.¹⁴⁸ Vězni byli seřazeni do skupiny kolem 100 osob a vydali se z nádraží dolů přes město směrem na Studánku. Prudké stoupání, které představuje cesta na Studánku, nepřežilo již v počátku trasy kolem 200 vězňů, jejichž těla byla sebrána a převezena na nový Židovský hřbitov v Tachově spolu s mrtvými z vlaku a ve vykopané jámě byla zapálena dehtem a po dobu čtyř dnů byla těla pálena.¹⁴⁹

Po překonání značného převýšení dorazil pochod do Studánky, kde došlo k jeho dělení na dva proudy. První proud pokračoval přes vrch Rozsocha a osadu Heldroth, druhý proud pokračoval v trase směrem na Lesnou přes Písařovu Vesci. Do Lesné dorazil pochod 13. dubna společně s 24 SS-many.

Tento pochod se pak ještě dále dělí na proud, který směřuje na Flossenbürg a proud, který směřuje na Bažantov, Maršovy chody a Staré Sedliště. Poslední zprávy o pochodu z Tachova do Flossenbürgu na českém území jsou hlášené z Nového Losimthálu (dnes zaniklá obec), kde pochod vstoupil na německé území a pokračoval do Flossenbürgu.

Dle svědectví byl tento pochod smíšený, byli v něm zastoupeni jak muži, tak i ženy, lidé inteligentní, ale i lidé z chudších tříd, různých národností a věků. V čem se účastníci pochodu od sebe nelišili, byla jejich vyhladovělost a úplné vysílení. V noci měli vězni jedinou možnost si odpočinout, ale ani to jim nebylo jejich strážníky dopřáno a museli vykonávat, dle jejich rozkazů, různá tělesná cvičení.

¹⁴⁸ Volkssturm byla německá lidová domobrana, která vznikla nařízením Adolfa Hitlera ze dne 25. září 1944. Byla tvořena civilními osobami mužského pohlaví od šestnácti do šedesáti let. Vyzbrojení, organizaci a výcvik měl na starosti velitel SS Heinrich Himmler. Tato domobrana byla vyzbrojena lehkými zbraněmi (pušky, kulometry, pancéřové pěsti) a měla pomoci zastavit útok spojeneckých vojsk. Byla vycvičena na provádění protitankových překážek. Posláním Volkssturmu byla ochrana týlových pozic, železnic, opevnění apod. Od ledna 1945 byly jeho jednotky vysílány i do prvních linií fronty či k obraně měst. Na západní frontě se často příslušníci Volkssturmu vzdávali bez boje, avšak na frontě východní často bojovali zarputile až fanaticky. V závěru války, kdy už bylo Němcům zcela jasné, že je konec, odmítali někteří z nich nesmyslně bojovat.

¹⁴⁹ NENUTIL, Jiří. *Druhá světová válka, případ Tachovsko*. Plzeň: Nakladatelství ŽCU, 2010. ISBN 978-80-7043889-3. s. 91.

Po cestě pochodu se našlo mnoho mrtvol, u nichž byla konstatována smrt v důsledku průstřelu lebky či roztržení lebeční dutiny, což dokazuje, jakým způsobem byli likvidováni nemohoucí vězni pochodu. Oběti, které nebyly zavražděny, umrzly při nocování, kdy v té době panovalo velmi chladné jaro.¹⁵⁰

6.2.2. Pochod Helmbrechts-Prachatice

Tento pochod přišel od Plané a pokračoval přes Kočov, Novou Hospodu, Bor a Stráž. Účastníci pochodu byly ženy mnoha národností, převážně židovské konfese, které byly do pochodu internované z mnoha základních koncentračních táborů, především z Osvětimi, Flossenbürgu, Ravensbrücku, Gross – Rossenu. Některé účastnice započaly tento pochod již 22. ledna 1945 ze Schlesiersee do Helmbrechtsu¹⁵¹, přes Grünberg, odkud přišly i další účastnice pochodu, dále přes Liegnitz, Dresden, Zwickau do Oelsnitz, kde byly nemocné ženy transportovány vozy do pomocného tábora ve Svatavě a větší část pokračovala pěšky do Helmbrechtsu, kam došly v redukovaném počtu¹⁵² v březnu.¹⁵³

Svatavský tábor byl „evakuován“ postupně. První proud vyšel 20. dubna jižním směrem a byl složen převážně z Židovek mnoha národností o odhadovaném počtu osmi až devíti set žen. Dne 22. dubna byl ze Svatavy vypraven druhý pochod, ale severním směrem o počtu tří set žen. Tento pochod se však zpátky vrátil do Svatavy, kde vězenkyně byly osvobozeny americkou armádou.¹⁵⁴

¹⁵⁰ NENUTIL, Jiří. *Pochody smrti*. Plzeň: Nakladatelství Západočeské univerzity, 2011. ISBN 978-80-261-0087-4. s. 30-31.

¹⁵¹ Tábor v Helmbrechtsu byl pobočným táborem základní koncentračního tábora ve Flossenbürgu.

¹⁵² Z tří tisíc žen došlo 6. března do tábora v Helmbrechtsu přibližně třetina žen. KREJSOVÁ, Jaroslav. *Přes Volary přešla smrt – Pochod smrti očima pamětníků*. Volary: Jaroslava Krejsová, 2006. ISBN 80-239-7520-X. s. 23.

¹⁵³ KREJSOVÁ, Jaroslav. *Přes Volary přešla smrt – Pochod smrti očima pamětníků*. Volary: Jaroslava Krejsová, 2006. ISBN 80-239-7520-X. s. 17-18.

¹⁵⁴ MAGER Jan, Antonín. *Pochod smrti z Helmbrechtu do Volar*. In *Střední Evropa*, ročník XVI., č. 100/2000, s. 32.

Pochod první, který vyšel 20. dubna ze Svatavy, prošel Sokolovem a pokračoval směrem na Mariánské Lázně, Planou, Brod nad Tichou, Bor a Stráž. Pochod vedl převážně po silnicích, jelikož ostraha měla k dispozici automobil a vozy tažené koňmi. Ostrahu tvořili příslušníci SS, bylo jich celkem dvacet, pět mužů a patnáct žen ve věku dvacet až třicet let.¹⁵⁵

Přes město Bor prošel pochod z Helmbrechtsu bez zastávky a pokračoval do obce Stráž, kde účastníci pochodu přenocovali. S transportem žen byl do Stráže převezen i vůz s mrtvými účastnicemi pochodu. Při přenocování zemřely vysílením a hladem ještě další tři ženy. Všechny tyto ženy byly pohřbeny na místním židovském hřbitově.¹⁵⁶

Po opuštění Tachovska pochod pokračuje směrem na Domažlice, kde se podařilo osmi vězenkyním uprchnout. Z Domažlic se pokračuje směrem na Nýrsko, Hartmanice a Horskou Kvildu, kde bylo pohřbeno další devatenáct obětí. Dne 3. května pochod došel do Volar a následující den už se vydal na cestu do Prachatic, kde ho napadli hloubkoví letci. Při náletu byla zabita jedna dozorkyně a dvě byly zraněny, jeden z dozorců po této akci nechal sedmnáct vězenkyň zajít do lesa a tam je postřílel. Pochod se také vrací zpět do Volar, kde je padesát nemocných žen ponecháno v továrně a na pile, zbytek přeživších, asi ani ne sto padesát žen, se vydává 5. května opět na pochod směrem na Prachatic, kde je příslušníky ještě téhož večera rozpuštěn.¹⁵⁷

„Bylo nás 3000 žen, když jsme vyšly na pochod smrti z Grünbergu a byly trvale od 10. ledna 1945 na mrazu, neoblečny a hladovy po různých vesnicích a městech na cestě až do 3. 5. 1945, kdy jsme byly zde na tomto místě ve Volarech osvobozeny.

Z těchto 3000 neznámých i známých žen – bojovnic za lepší zítřek - zbylo na živu necelých sto, které však ještě po osvobození dále umíraly.

¹⁵⁵ KREJSOVÁ, Jaroslav. *Přes Volary přešla smrt – Pochod smrti očima pamětníků*. Volary: Jaroslava Krejsová, 2006. ISBN 80-239-7520-X. s. 18-19.

¹⁵⁶ NENUTIL, Jiří. *Pochody smrti*. Plzeň: Nakladatelství Západočeské univerzity, 2011. ISBN 978-80-261-0087-4. s. 32-33.

¹⁵⁷ MAGER Jan, Antonín. *Pochod smrti z Helmbrechtu do Volar*. In *Střední Evropa*, ročník XVI., č. 100/2000, s. 33.

Jak jsme asi vypadaly, si můžete představit, když každá z nás, která jsme byla osvobozena, nevážila více než 25 kilo. Z toho důvodu je třeba se šířeji zmínit o pochodu a strastech, jež jsme prodělaly.

Denně jsme šly 30-35 kilometrů o hladu, v zimě, o nějakém ošetření nebylo ani řeči. Naopak provázelo nás surové bití esesáckých dozorců. Kdo nemohl dále, byl na místě zastřelen. Tak například v Bautzen v Bavorsku si vybral esesák 45 žen, které již nemohly dále, tyto byly seřazeny u malého lesíka a všechny kulometnou palbou postříleny.

Mrtvolky byly pak v tomtěž lesíku zahrabány, za což byly ty, co je pochovaly, odměněny krajíčkem chleba navíc, který jsme jinak dostávaly jednou za tři dny. A takovýto způsob pochodu, střelení, zahrabávání mrtvol, hladu a nemoci nás provázel až do Volar. ¹⁵⁸

Tento pochod je znám především kvůli hrůznému počtu mrtvých žen a skrze Evu Erbenovou, která se pochodu účastnila jako malé děvče a napsala o tom vlastní autobiografii – Sen. ¹⁵⁹

„Před odchodem z lágru nám rozdělili šaty a boty a já jsem omylem dostala dvě levé. Nerozhodně jsem šla k hromadě obuvi a chtěla si botu vyměnit. Náhle jsem ucítila ránu pažbou pušky. Německý voják, který hromadu hlídal, mě udeřil do obličeje. Vrazil mi oba přední zuby. Dvě levé boty mi zůstaly. Se silnou vůlí může člověk pochodovat i ve dvou botách levých. (...) Po celý ten čas jsme hrozně trpěly žízní, kterou jsme zaháněly sněhem. Hrnek řídké polévky a krajíček chleba bylo všechno, co jsme večer dostaly k jídlu. Cestou jsme mýjely obydlená místa. Záviděla jsem lidem, kteří žijí v teplých domovech a netrpí hladem. Litovala jsem, že není v naší moci utéct, ale Němci nás střežili jako drahý poklad. (...)

Maminka cestou strašně zeslábla. Zavřela oči a tichým hlasem mi zašeptala: „ Evičko, já už dál nemohu.“ Políbila mě a z jejích očí mi bylo všechno jasné. Ctila jsem to, ale

¹⁵⁸ KREJSOVÁ, Jaroslav. *Přes Volary přešla smrt – Pochod smrti očima pamětníků*. Volary: Jaroslava Krejsová, 2006. ISBN 80-239-7520-X. s. 43

¹⁵⁹ NENUTIL, Jiří. *Druhá světová válka, případ Tachovsko*. Plzeň: Nakladatelství ŽCU, 2010. ISBN 978-80-7043889-3. s. 93

*rozum se vzpíral uvěřit. Nepřestávala se k ní mluvit, jako kdybych nevěděla, že jsem maminku právě ztratila. (...)*¹⁶⁰

6.2.3. Planá

Město Planá bylo svědkem všech železničních transportů, která jsem zmínila, a to proto, že leží na železniční trase Praha – Norimberk.

Planou prošel pochod smrti 20. a 21. dubna z koncentračního tábora Žitavy v Sasku a směřoval do Flossenbürgu. Byl to pochod smíšený z tisíce mužů a tří set žen. V Plané pochod přenocoval a také zde bylo SS-many zastřeleno šest vězňů a deset jich bylo ubyto.

Planou prošly ještě pochody z Helmbrechtsu a z Legenfeldu a směřovaly vždy na Tachov. Cesta mezi Planou a Tachovem se stala dějištěm mnoha tragických událostí.

Dalším městem na Tachovsku, kterým prošly pochody, byl Lestkov. Lestkovem prošly celkem dva pochody, oba z Nové Role¹⁶¹. Jeden z těchto pochodů pokračoval přes Černošín na Stříbro a druhý přes Kokašice na Stříbro.¹⁶²

6.3. Památníky obětem pochodů na Tachovsku

Jak již bylo výše zmíněno, Tachovsko bylo místem, které se na konci války stalo křižovatkou mnoha Transportů a Pochodů smrti.

Podmínky transportů a pochodů byly nelidské a spousta nevinných lidí, kteří se nacházeli většinou pár dní od spojenecké armády a od vysvobození, byli nuceni vydat se na krutou cestu, která byla u mnohých ukončena právě na Tachovsku, buď z důvodu vyčerpání, nebo příslušníkem SS. Právě všem těmto obětem je věnován památník v Tachově – Mohyla Tachov. Mohyla byla postavena v roce 1948 jako pietní místo mnoha obětí pochodu smrti, které procházely územím Tachovska.

¹⁶⁰ ERBENOVÁ, Eva. *Sen*. Praha: G plus G, 2001. ISBN 80-86103-49-8. s. 64-66.

¹⁶¹ Nová Rola byl pobočný tábor, kde docházelo k shromažďování vězňů z různých koncentračních táborů a po přeskupení dále pokračovali v cestě.

¹⁶² NENUTIL, Jirí. *Pochody smrti*. Plzeň: Nakladatelství Západočeské univerzity, 2011. ISBN 978-80-261-0087-4. s. 33-36.

Další pomníky obětem pochodů smrti z 2. světové války najdeme na tachovském hřbitově, dále na hřbitovech v Lesné, Boru, Plané, Chodové Plané, Stříbru, Pístově a Staré Knížecí Huti.¹⁶³

¹⁶³ NENUTIL, Jiří. *Pochody smrti*. Plzeň: Nakladatelství Západočeské univerzity, 2011. ISBN 978-80-261-0087-4. s. 17-26.

7. DIDAKTICKÉ APLIKACE

7.2. Hrad Přimda, projekt: Staň se průvodcem po nejstarším hradu v Čechách

Cíle aktivity: Žáci si obohatí znalosti o kulturní dědictví z regionálních dějin, o kulturní dědictví našeho kraje. Žáci si také vytříbí svůj ústní a písemný jazykový projev. Žáci navrhnu řešení pro splnění úkolu.

Doporučený ročník: 6. a 7. třída

Aktivita: projektové vyučování

Forma: skupinová

Časový harmonogram: dva měsíce

Prostor: školní, domácí

Téma: Průvodce po zříceninách na Plzeňsku-Přimda

Motivace: Učitel žákům projekt uvede: „*Naše škola dostala jedinečnou možnost představit zříceninu hradu Přimda formou průvodce. Pro vypracování tohoto projektu jsme vybrali vaši třídu z důvodu vašich dosavadních excelentních výsledků.*“ Učitel také motivuje žáky exkurzí na hrad při splnění projektu.

Organizace projektu: Učitel rozdělí žáky do dvou skupin pomocí losu. Každá skupina si určí svého vedoucího a rozdělí si další funkce ve skupině: mluvčí, zapisovatel, estetik, sběratel aj. Danou funkci může vykonávat více žáků, dle potřeby projektu si může skupina vytvořit novou funkci. Žáci mohou informace pro projekt čerpat z: literatury, internetu, od rodičů aj. Učitel bude fungovat jako poradce ve vymezeném čase. Učitel domluví vytištění materiálů, spolupráci s vyučujícím českého jazyka pro konzultaci při sestavování průvodce.

Realizace projektu: Učitel rozdělí žáky formou losu do 2 skupin. Žákům následně sdělí požadavky projektu. Obě skupiny budou mít stejné zadání.

Popis aktivity: Vyhledání a seznámení s literaturou k danému hradu. Vyhledání obrázků a fotografií (možnost čerpat i v soukromých fotoalbech). Sepsání historie hradu, určení architektonického slohu a typických znaků slohu. Vybrání významného zástupce šlechtického rodu a sestavení jeho životopisu a jeho podobizny. Získané informace žáci použijí pro sestavení naučné tabule (foto, obrázek, text, průvodce atd.) a průvodce, který bude sepsán slohovou formou.

Prezentace aktivity: Sestavení naučné tabule, která bude viset v dějepisné učebně. Pomocí žáky sestaveného průvodce a provede skupina své spolužáky po příslušném hradu v rámci historické exkurze.

Hodnocení: Každá skupina představí naučnou tabuli, kterou druhá skupina zhodnotí. Každá skupina zhodnotí spolupráci ve skupině při realizaci projektu, zda se zapojili všichni žáci při práci na projektu, možnosti získání materiálů pro projekt, aj. Výsledné projekty zhodnotí učitel a vybere skupinu, která bude mít možnost hrad při exkurzy představit ostatním žákům. Velkou výhodou daného projektu je možnost v něm pokračovat i v budoucnu s jinými ročníky.

Poznámka: Tento projekt nabízí dlouhodobou realizaci. Žákům jednotlivých tříd druhého stupně můžeme zadat stejné projekty na jiné hrady a můžeme sestavit například průvodce hrady Plzeňského kraje, kde budou naučné tabule rozmístěné po chodbách školy, další možnost využití projektu je sestavení knižního průvodce hrady. V projektu je možné pokračovat nejen v rámci Plzeňského kraje.

Mezipředmětové vztahy:

Cizí jazyk

Informační tabule bude ve dvou jazycích - v češtině a cizím jazyku (angličtina, němčina). Žák si tak obohatí slovní zásobu o historické pojmy v cizím jazyce.

Český jazyk

Žák při sestavování průvodce musí uplatnit své znalosti ze slohového vyučování, aby jeho psaný projev byl co nejvytříbenější. Žák musí umět srozumitelně a kultivovaně argumentovat pro obhájení své práce.

Informatika

Žák využije možnosti elektronických zdrojů pro získání informací a ikonického materiálu.

Občanská výchova

Žák získá přehled o historické památce v jeho regionu a její kulturní hodnotě.

Výtvarná výchova

Žák při sestavování naučné tabule musí projevit umělecké a estetické cítění jeho okolí.

Klíčové kompetence:¹⁶⁴

Kompetence k učení

Žák plánuje, organizuje a řídí vlastní učení. Vyhledává a třídí informace na základě jejich pochopení. Získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry. Žák operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na společenské a kulturní jevy.

Kompetence k řešení problému

Žák vyhledá informace vhodné k řešení problému, nenechává se odradit případným nezdarem a vytrvale hledá konečné řešení problému. Žák dokáže samostatně řešit problémy a navrhnout řešení jednotlivých úkolů. Ověřuje si prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací

Kompetence komunikativní

Žák formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu. Žák rozumí různým

¹⁶⁴ Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/klicove-kompetence> [19. 2. 2015], Upraveno autorkou práce Janou Cederovou.

typům textů a záznamů, obrazovým materiálů a přemýšlí o nich, reaguje na ně a tvořivě je využívá ke svému rozvoji a k aktivnímu zapojení se do společenského dění. Žák je schopen argumentovat svůj názor.

Kompetence sociální a personální

Žák pracuje ve skupině a naučí se spolupráci s druhými, respektuje tak názor druhých osob a snaží se o vzájemné naslouchání a toleranci. Žák se podílí na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá.

Kompetence občanské

Žák respektuje, chrání a cení si našeho kulturního i historického dědictví. Chápe základní ekologické souvislosti a environmentální problémy, respektuje požadavky na kvalitní životní prostředí.

Kompetence pracovní

Žák používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení. Dodržuje vymezená pravidla a plní si své povinnosti.

7.2. Hrad Přimda, exkurze

Cíle aktivity: Žák aplikuje poznatky z vyučovacích hodin o románském slohu a životu ve středověku, získané informace si zafixuje na základě pracovních listů a konkrétních znaků hradu. Propojí a uplatní své znalosti o životě na středověkém hradě získané z filmů nebo knih.

Doporučený ročník: 6. a 7. třída

Aktivita: exkurze na hrad Přimda, pracovní list

Forma: individuální a práce ve dvojicích

Časový harmonogram: jednodenní exkurze

Téma: Náš nejstarší hrad

Motivace: Učitel žákům před exkurzí odpřednáší románský sloh a bude žáky motivovat pro následující exkurzy, kde si žáci probranou látku uplatní na konkrétním příkladu – hradu Přimda. Při cestě autobusem na hrad se žáci seznámí s pověstmi, které se vážou k historii založení hradu, viz pracovní list.

Případně může exkurze navázat na předchozí projekt k hradu Přimda, kdy se vítězná skupina stane na hradě průvodcem a představí ho ostatním žákům, kteří pak ještě budou muset vypracovat pracovní list. Žáci vítězného týmu pracovní list už řešit nemusí.

Popis aktivity: Žák během exkurze pracuje ve dvojici se svým spolužákem na pracovním listě, který obsahuje úkoly, jež musí vyplnit během exkurze, a jeden domácí úkol, na jehož vypracování dostane dvojice týden času.

Prezentace aktivity: Žáci odevzdají pracovní listy, které budou učiteli vyhodnoceny ještě v průběhu exkurze. Domácí úkol bude hodnocen na další hodině dějepisu ve škole.

Hodnocení: Učitel slovně a známkou ohodnotí vypracování pracovních listů. Zvláště učitel ohodnotí domácí úkol a zaměří se především na originalitu.

Mezipředmětové vztahy:

Český jazyk

Při vypracování domácího úkolu musí žák uplatnit své znalosti ze slohového vyučování, aby jeho psaný projev byl co nejvytříbenější.

Výtvarná výchova

Žák získá základní informace o uměleckém románském slohu a esteticky ztvární hrad a jeho okolí.

Občanská výchova

Žák získá přehled o historické památce v jeho regionu a její kulturní hodnotě.

Zeměpis

Žák se musí orientovat v terénu, získá přehled, jak zjistit světové strany.

Tělesná výchova

Žák musí při exkurzi zvládnout pochod na hrad Přimda, který je od autobusové zastávky vzdálen 1000 metrů, ale celkové převýšení od zastávky až ke zřícenině činí 335 metrů.

Klíčové kompetence:¹⁶⁵

Kompetence k učení

Žák dokáže aplikovat teoretické znalosti na konkrétní příklad. Žák dokáže srovnat získané teoretické znalosti s praktickou výukou. Žák operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na společenské a kulturní jevy.

Kompetence k řešení problému

Žák dokáže samostatně řešit problémy a navrhnout řešení jednotlivých úkolů. Ověřuje si prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací.

Kompetence komunikativní

Žák rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů a přemýšlí o nich, reaguje na ně a tvořivě je využívá ke svému rozvoji a k aktivnímu zapojení se do společenského dění. Žák je schopen argumentovat svůj názor. Žák si také trénuje svůj ústní a písemný jazykový projev.

Kompetence sociální a personální

Žák pracuje ve dvojici a naučí se spolupráci s druhými, respektuje tak i názor druhé osoby a snaží se o vzájemné naslouchání a toleranci.

¹⁶⁵Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/klicove-kompetence> [19. 2. 2015], Upraveno autorkou práce Janou Cederovou.

Kompetence občanské

Žák respektuje, chrání a cení si našeho kulturního i historického dědictví. Chápe základní ekologické souvislosti a environmentální problémy, respektuje požadavky na kvalitní životní prostředí.

7.3. 4. křížová výprava, projekt: Staň se historickým badatelem

Cíle aktivity: Žáci si obohatí znalosti o kulturní dědictví z regionálních dějin, o kulturní dědictví našeho kraje. Vyvodí, jak se vyhledávají informace v archivu. Žáci v praxi aplikují zdvořilé chování na veřejných místech (muzeum, archiv). Žáci aplikují svoji samostatnost a schopnost si poradit (např. při hledání stanovišť pokud nebudou místní). A při jednom z úkolů také budou muset ukázat svoji kreativitu.

Doporučený ročník: 7. a 8. třída

Aktivita: projektové vyučování

Forma: skupinová

Časový harmonogram: jednodenní projekt

Prostor: město Tachov

Téma: 4. křížová výprava u Tachova

Motivace: Učitel se žáky probírá téma husitské války, kde žáky upozorní na dvě důležité bitvy, které se v rámci husitských válek uskutečnily v Plzeňském kraji. Učitel žákům odpřednáší základní informace o bitvách a sdělí jim, že do dějiště jedné husitské bitvy se podívají, konkrétně do Tachova.

Organizace projektu: Učitel ve škole žáky rozdělí do skupin po čtyřech až pěti žácích pomocí losu. Každé skupině rozdá harmonogram jejich putování s husity po Tachově. Žáci obdrží harmonogram o putování po jednotlivých stanovištích, která budou muset navštívit a splnit tam úkoly pro vyplnění pracovního listu, který jim bude ohodnocen. Učitel žákům sdělí zásady bezpečného chování při vypracování projektu.

Realizace projektu: Na náměstí v Tachově 9:00 hodin učitel žáky rozpustí na jednotlivá stanoviště. Žáci postupně navštíví dle harmonogramu jednotlivá stanoviště, kde budou plnit zadaný úkol. Stanoviště budou celkem čtyři: Muzeum Českého lesa v Tachově, památník na Vysoké, Státní okresní archiv Tachov a Krvavá ulička.

Popis aktivity:

Muzeum Českého lesa v Tachově - na daném stanovišti, budou muset žáci sepsat seznam všech exponátů týkajících se husitských válek.

Památník Vysoká- na tomto stanovišti se žáci stanou „architektky“, budou mít za úkol si památník prohlédnout a navrhnout úpravy nebo navrhnout zcela nový památník. Svůj návrh nakreslí (načrtnou).

Státní okresní archiv Tachov - žáci se stanou pravými „historiky“, jelikož jejich úkolem bude přijít na první vzpomínkovou akci týkající se husitské bitvy v Tachově. Jako náповědu dostanou informaci, že se jedná o fondy škol a školské správy.

Krvavá ulička - žáci budou vyplňovat pracovní list (dějiny každodennosti)

Prezentace aktivity: Odevzdání pracovních listů s vypracovanými úkoly.

Hodnocení: Učitel pracovní listy ohodnotí a udělí diplom za účast a vyhlásí vítěze.

Mezipředmětové vztahy:

Český jazyk

Žák musí prokázat schopnost porozumění textu při práci s archiváliemi.

Občanská výchova

Žák získá přehled o historické památce v jeho regionu a její kulturní hodnotě. Naučí se chování na veřejných místech.

Výtvarná výchova

Žák při návrhu památníku musí uplatnit umělecké a estetické cítění.

Zeměpis

Žák se naučí orientovat v mapě.

Tělesná výchova

Žák bude muset pro splnění úkolu absolvovat trasu plnou převýšení o délce cca 7 km.

Klíčové kompetence:¹⁶⁶

Kompetence k učení

Žák vyhledává a třídí informace na základě jejich pochopení. Získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry. Žák operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na společenské a kulturní jevy.

Kompetence k řešení problému

Žák vyhledá informace vhodné k řešení problému, nenechává se odradit případným nezdarem a vytrvale hledá konečné řešení problému. Žák dokáže samostatně řešit problémy a navrhnout řešení jednotlivých úkolů. Ověřuje si prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací

Kompetence komunikativní

Žák formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu. Žák rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů a přemýšlí o nich, reaguje na ně a tvořivě je využívá ke svému rozvoji a k aktivnímu zapojení se do společenského dění. Žák je schopen argumentovat svůj názor.

¹⁶⁶ Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/klicove-kompetence> [19. 2. 2015], Upraveno autorkou práce Janou Cederovou.

Kompetence sociální a personální

Žák pracuje ve skupině a naučí se spolupráci s druhými, respektuje tak názor druhých osob a snaží se o vzájemné naslouchání a toleranci. Žák se podílí na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevnování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá.

Kompetence občanské

Žák se rozhoduje zodpovědně podle dané situace. Chová se zodpovědně v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka. Žák respektuje, chrání a cení si našeho kulturního i historického dědictví. Chápe základní ekologické souvislosti a environmentální problémy, respektuje požadavky na kvalitní životní prostředí.

Kompetence pracovní

Žák dodržuje vymezená pravidla a plní si své povinnosti, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky.

7.4. Klášter Kladruby, projekt: Staň se reklamním designérem

Cíle aktivity: Žáci si vyzkouší náplň práce v reklamní agentuře, což bude sloužit jako příprava pro výběr povolání a tedy dalšího vzdělání. Rozhodnou se, jak mohou získané znalosti využít pro praktický život. Žáci si obohatí znalosti o kulturní dědictví z regionálních dějin, o kulturní dědictví našeho kraje.

Doporučený ročník: 7., 8. a 9. třída

Aktivita: projektové vyučování

Forma: skupinová

Časový harmonogram: jeden měsíc

Prostor: mimo školení (klášter Kladruby), školní, domácí

Téma: Prospekt cestovní kanceláře (Zájezd do kláštera v Kladrubech)

Motivace: Učitel žákům projekt uvede: „*Dne XY jedeme na exkurzi do kláštera v Kladrubech, ale na exkurzi nejedete jako žáci, ale jako zaměstnanci reklamní agentury a Vaším úkolem bude sestavení prospektu pro objednání zájezdu do kláštera v Kladrubech.*“

Organizace projektu: Učitel před exkurzí rozdělí žáky do pracovních skupin jako ve skutečném pracovním procesu. Žákům bude zadán úkol jako pracovníkům agentury, kdy budou muset vytvořit co nejkreativnější prospekt pro koupi zájezdu. Jednotlivé skupiny budou mezi sebou soutěžit, která vytvoří nejlepší prospekt k přání zákazníka (učitel). Učitel žáky upozorní, ať si na exkurzi vezmou bloky pro zapsání informací, které mohou použít do letáku a dále fotoaparát pro ikonický materiál na prospekt. Učitel pak žákům sdělí, že zaleží na skupině, jestli si rozdělí úkoly, případně funkce. Sdělí jim, že na splnění „zadané zakázky“ mají měsíc a že své návrhy budou prezentovat na hodině dějepisu.

Realizace projektu: Žáci nejprve absolvují exkurzi, kde si mohou opatřit většinu materiálu pro vypracování úkolu, který budou dopracovávat ve školních prostorách. Učitel bude sloužit pro skupiny jako nadřízený pracovník, se kterým se mohou žáci ve vymezeném čase radit.

Popis aktivity: Žáci si mohou veškerý materiál opatřit nejen během exkurze, ale mohou také využít literaturu a webové možnosti. Ve škole budou hlavně rozhodovat o výběru textového a ikonického materiálu a grafického ztvárnění letáku.

Prezentace aktivity: Hotový prospekt budou žáci prezentovat učiteli a zbytku třídě při určené hodině dějepisu.

Hodnocení: Učitel bude vystupovat v roli zákazníka a nadřízeného pracovníka a vybere nejlepší zpracování zadaného úkolu. Každá skupina zhodnotí spolupráci ve skupině při realizaci projektu, zda se zapojili všichni žáci při práci na projektu, aj.

Mezipředmětové vztahy:

Cizí jazyk

Prospekt k zájezdu bude ve dvou jazycích - v češtině a cizím jazyce (angličtina, němčina). Žák si tak obohatí slovní zásobu.

Český jazyk

Žák se musí umět srozumitelně, vhodně a výstižně vyjadřovat pro splnění zadaného úkolu.

Informatika

Žák pro splnění úkolu musí pracovat s výpočetními programy.

Občanská výchova

Žák získá přehled o historické památce v jeho regionu a její kulturní hodnotě.

Výtvarná výchova

Žák při sestavování tabule musí projevit umělecké a estetické citění.

Klíčové kompetence:¹⁶⁷

Kompetence k učení

Žák plánuje, organizuje a řídí vlastní učení. Vyhledává a třídí informace na základě jejich pochopení. Žák operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na společenské a kulturní jevy.

Kompetence k řešení problému

Žák vyhledá informace vhodné k řešení problému, nenechává se odradit případným nezdarem a vytrvale hledá konečné řešení problému. Žák dokáže samostatně řešit problémy a navrhnout řešení jednotlivých úkolů. Ověřuje si prakticky správnost řešení

¹⁶⁷ Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/klicove-kompetence> [19. 2. 2015], Upraveno autorkou práce Janou Cederovou.

problémů a osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací.

Kompetence komunikativní

Žák formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu. Žák je schopen argumentovat svůj názor.

Kompetence sociální a personální

Žák pracuje ve skupině a naučí se spolupráci s druhými, respektuje tak názor druhých osob a snaží se o vzájemné naslouchání a toleranci. Žák se podílí na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá.

Kompetence občanské

Žák respektuje, chrání a cení si našeho kulturního i historického dědictví. Projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění.

Kompetence pracovní

Žák používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení. Dodržuje vymezená pravidla a plní si své povinnosti.

7.5. Klášter Kladruby, projekt vizitka Jana Blažeje Santiniho

Cíle aktivity: Žáci si zkusí práci pod časovým tlakem, a připraví se tak na skutečné úkoly v životě. Rozhodnou se, jak mohou získané znalosti využít pro praktický život. Žáci si obohatí znalosti o kulturní dědictví z regionálních dějin, o kulturní dědictví našeho kraje.

Doporučený ročník: 7. a 8. třída

Aktivita: projektové vyučování

Forma: individuální

Časový harmonogram: jeden týden

Prostor: školní, mimo školení

Téma: Vizitka

Motivace: Učitel žákům sdělí, že jsou opět pracovníci reklamní agentury a mají za úkol do půl hodiny připravit vizitku pro architekta Jana Blažeje Santiniho.

Organizace projektu: Učitel si zajistí na danou hodinu počítačovou učebnu, aby žáci mohli úkol zrealizovat. Na začátku hodiny úkol zadá a bude sledovat žáky při práci.

Realizace projektu: Žáci na základě získaných znalostí při exkurzi, z výuky nebo za pomoci internetových zdrojů, sestaví vizitku.

Popis aktivity: Žáci si ikonický materiál mohou opatřit na internetu. Při sestavování vizitky využívají dostupné programy nainstalované v počítači.

Prezentace aktivity: Ke konci hodiny své vytištěné vizitky žáci položí na stůl učitele pro vyhodnocení.

Hodnocení: Učitel bude mít na stol před sebou vizitky od všech žáků a vybere společně se žáky tři nejzdařilejší.

Mezipředmětové vztahy:

Český jazyk

Žák se musí umět srozumitelně, vhodně a výstižně vyjadřovat pro splnění zadaného úkolu. Musí ovládat gramatické jevy.

Informatika

Žák pro splnění úkolu musí uplatnit své znalosti z výpočetní techniky pro vytvoření vizitky.

Občanská výchova

Žák získá přehled o významné osobnosti českých dějin, která se podílela na dotvoření prostředí, kde žije.

Výtvarná výchova

Žák při tvoření vizitky musí projevit estetické cítění.

Klíčové kompetence:¹⁶⁸

Kompetence k učení

Žák plánuje, organizuje a řídí vlastní učení. Vyhledává a třídí informace na základě jejich pochopení. Žák operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí.

Kompetence k řešení problému

Žák vyhledá informace vhodné k řešení problému, nenechává se odradit případným nezdarem a vytrvale hledá konečné řešení problému. Žák dokáže samostatně řešit problémy a navrhnout řešení jednotlivých úkolů. Osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací.

Kompetence komunikativní

Žák formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu.

Kompetence sociální a personální

Žák si vytváří pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj a pomáhá mu tak zvládnout zadaný úkol.

¹⁶⁸ Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/klicove-kompetence> [19. 2. 2015], Upraveno autorkou práce Janou Cederovou.

Kompetence občanské

Žák respektuje, chrání a cení si našeho kulturního i historického dědictví. Projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům.

Kompetence pracovní

Žák používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení. Dodržuje vymezená pravidla a plní si své povinnosti.

7.6. Pochod smrti, projekt: Staň se vězněm za II. světové války

Cíle aktivity: Žáci si uvědomí, jaké hrůzné činy se děly za druhé světové války a vezmou si z této tragické minulosti ponaučení, aby se již takové hrůzy neopakovaly. Žáci se dokážou vyjádřit k situaci, která se stala v jejich regionu a zaujmout k němu stanovisko.

Doporučený ročník: 9. třída

Aktivita: projektové vyučování

Forma: skupinová, individuální

Časový harmonogram: zážitková historie (exkurze), dvě vyučovací hodiny

Prostor: školní, mimo školení

Téma: Pochody smrti v našem regionu (zážitková historie)

Motivace: Učitel žákům sdělí, že se stanou součástí dějin, že se zkusí vžít do role vězňů z koncentračních táborů, kteří se před koncem války vydali na pochody smrti.

Organizace projektu (mimo školu): Učitel žákům sdělí, že společně pojedou vlakem do Tachova (v případě žáků z Tachova bude sraz na tachovském nádraží). Úkolem žáků bude, ať si seženou staré oblečení případně roztrhané apod. a nepohodlnou obuv. Na nádraží v Tachově se převléknou do starého oblečení a půjdou trasu pochodu smrti. Žákům budou uvedeny tyto informace: „Dne 14. dubna 1945 přijeli vlakem na tachovské nádraží vězni z koncentračních táborů a započal zde jejich pochod smrti.“

V tuto chvíli se stanete vězni z koncentračních táborů vy (žáci) a půjdete tu samou trasu pochodu jako vězni. My učitelé budeme dozorcí. Během pochodu půjdete po dvojicích v řadě, nikdo nebude vybočovat a vzdalovat se, jinak bude potrestán, jako by byli potrestáni účastníci pochodu (tresty samozřejmě nebudou stejné, učitel například udělí za nedodržení pravidel žákovi 20 dřepů).“ Cesta trasy bude stejná jako pochodu z tachovského nádraží dolů do Panenské ulice, pak doprava přes Vodní a Zahradní na Americkou ulici, kde už začne stoupání na Studánku. Trasa z Tachova do Studánky je dlouhá 4,5 km, což bude také žákům zdůrazněno, jelikož pochod smrti ušel za jeden den daleko více kilometrů. Ve Studánce už přestanou být vězni a mohou se převléci do svého „normálního“ oblečení.

Ze Studánky se žáci vrátí autobusem zpět do Tachova a navštíví pomník obětem pochodu smrti - Tachovskou mohyly. Tímto bude exkurze ukončena a v projektu se bude pokračovat dále ve škole.

Organizace projektu (ve škole): Následující dvě hodiny dějepisu učitel žákům pustí ukázkou z filmů Krátká dlouhá cesta (od 52 minuty do 68 minuty) a One Survivor Remembres (od 23minuty do 32 minuty). Na filmové ukázky naváže knižní ukázka z publikace Přes Volary přešla smrt – Pochod smrti očima pamětníků, kde žákům bude přečteno svědectví o pochodu dle Haliny Tenglerové (str. 34-36), další knižní ukázka bude z publikace Sen, která zprostředkovává vzpomínky Evy Erbenové (str. 62-68). Poslední ukázka bude z knihy Pochody smrti od Jiřího Nenutila, kde žákům bude přečtena ukázka o pochodu, který si sami zkusili absolvovat (Tachov – Flossenbürg).

Popis aktivity: Na základě vlastní zkušenosti, zhlédnutí filmových ukázek a poslechu ukázek proběhne diskuze na téma pochodů smrti.

Zadání projektu: Po diskuzi bude následovat zadání úkolu. Žáci napíšou úvahu na téma: Pochody smrti. Na zpracování úkolu budou mít jeden týden.

Prezentace aktivity: Žák před třídou svoji úvahu přečte a následovat bude případná diskuze.

Hodnocení: Učitel udělí žákovi známku za splnění úkolu. Proběhne vyhodnocení tří nejlepších prací.

Mezipředmětové vztahy:

Český jazyk

Žák při vypracování úvahy musí uplatnit své znalosti ze slohové výuky. Žák se musí umět srozumitelně, logicky, esteticky vyjadřovat.

Občanská výchova

Žák si uvědomí, jaké tragické události se staly v jeho regionu a že je důležité takovým událostem předcházet, aby se neopakovaly. Žák dokáže zaujmout stanovisko k historickým událostem a poučit se z nich.

Tělesná výchova

Žák musí absolvovat část trasy pochodu smrti a uplatnit své fyzické schopnosti.

Klíčové kompetence:¹⁶⁹

Kompetence k učení

Žák plánuje, organizuje a řídí vlastní učení. Vyhledává a třídí informace na základě jejich pochopení. Získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry. Žák operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na společenské a kulturní jevy.

Kompetence k řešení problému

Žák vyhledá informace vhodné k řešení problému, nenechává se odradit případným nezdarem a vytrvale hledá konečné řešení problému. Žák dokáže samostatně řešit problémy a navrhnout řešení jednotlivých úkolů. Ověřuje si prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací.

¹⁶⁹ Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/klicove-kompetence> [19. 2. 2015], Upraveno autorkou práce Janou Cederovou.

Kompetence komunikativní

Žák formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu. Žák rozumí různým typům textů a záznamů, obrazovým materiálům a přemýšlí o nich, reaguje na ně a tvořivě je využívá ke svému rozvoji a k aktivnímu zapojení se do společenského dění. Žák je schopen argumentovat svůj názor.

Kompetence sociální a personální

Žák pracuje ve skupině a naučí se spolupráci s druhými, respektuje tak názor druhých osob a snaží se o vzájemné naslouchání a toleranci. Žák se podílí na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá.

Kompetence občanské

Žák je schopen vcítit se do situací ostatních lidí, odmítá útlak a hrubé zacházení, uvědomuje si povinnost postavit se proti fyzickému i psychickému násilí.

Kompetence pracovní

Žák používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení. Dodržuje vymezená pravidla a plní si své povinnosti.

8. Závěr

Okres Tachov je příhraniční okres a jeho historický vývoj je specifickým tím, že jeho historie je tvořena prolínáním českého i německého obyvatelstva. Již od raného středověku dochází k mnohostranným kontaktům (ekonomickým, politickým, kulturním i osobním) české a německé strany. Všechny čtyři historické události, které zkoumám ve své diplomové práci, jsou důkazem toho, že jejich historie tohoto západočeského regionu je propojena s německými dějinami. Německé obyvatelstvo bylo součástí dějinných událostí na Tachovsku až do roku 1945, kdy došlo k jejich odsunu.

Historie Tachovska je více než v jiných okresech spjata s historií německou, proto zastávám názor, že je žádoucí, aby i dnes docházelo ke spolupráci těchto dvou stran. První spolupráci české a německé místní reprezentace můžeme sledovat po roce 1989 při tvorbě novodobých husitských oslav, kdy spolupráce české a německé strany přináší nový náhled na husitství jako na souboj náboženský a zastínila původní pohled na husitství jako sociální boj, který byl původně prezentován za podpory komunistů.

Další spolupráce můžeme vidět při tvorbě historických milníků, které lemují trasu Zlaté cesty (Praha - Norimberk).¹⁷⁰ Celkem již vzniklo spoluprací české a německé strany jedenáct milníků, které bývalou Zlatou stezku lemují na českém i německém území. Tento projekt je zásluhou česko-německé organizace Terra Tachovia, která byla založena roku 2004 a jejímž cílem je posílení pozitivního vztahu Tachovanů vůči domovskému regionu, často vnímanému jako "příhraniční periferie" a rozvoj různých forem spolupráce s partnery ze sousedních bavorských okresů.¹⁷¹

Většinu obyvatel Tachovska tvoří lidé, kteří do tachovského okresu přišli po roce 1945 v rámci doosidlování. U obyvatelstva Tachovska tak můžeme vysledovat menší míru sounáležitosti s krajem než u obyvatel jiných okresů. Již komunisté si uvědomovali, že je důležité, aby obyvatelstvo mělo kladný vztah ke svému domovu, a proto se ho snažili vybudovat skrze místní historickou událost, a to konkrétně husitské oslavy, které byly v jejich režii ideologicky upravené.

¹⁷⁰ František Soukup, dne 27. 3. 2012.

¹⁷¹ Dostupné z: <http://terratachovia.webnode.cz/o-nas/>, [20. 3. 2015]

Kladný vztah k domovu a vlastenectví může budovat učitel tím, že do své výuky bude integrovat regionální dějiny. Právě děti a mládež na Tachovsku jsou nejdůležitějším činitelem, u kterého můžeme do budoucna vzbudit zájem o dějiny a vybudovat sounáležitost s místem narození, a tím pádem také zájem o kulturní a ekonomický rozvoj okresu.

Pro výuku regionálních dějin na Tachovsku neexistuje žádná publikace, kde bychom našli shrnuté dějinné události Tachovska pro edukační účely, tedy s vytvořenými a nabídnutými didaktickými aplikacemi. Domnívám se, že toto prázdné místo vyplnila má práce, která předkládá významné historické události na Tachovsku a k nim konkrétní aktivity, navíc sledující moderní trendy aktivizace dětí ve vyučování. Učitelům v okrese tak usnadní práci při začleňování místních dějin do výuky, kdy se mohou opřít o tuto práci a jednotlivé aplikace bez úprav použít nebo si je modifikovat dle vlastních potřeb.

Summary

County Tachov is a frontier area and its historical progress is specific by blending Czech and German inhabitants in the past. Most of the inhabitants of Tachov county are comprised by people who came here after 1945 in the context of (re-)settlement. By Tachov's population, we can observe lower degree of sense of belonging together with region than by populations from other areas. Positive relationship to home and patriotism can a teacher build by including local history into his/her lessons. Now kids and youth coming from county Tachov are the most important factor; we can excite their interest in history and build up the sense of belonging to place where they were born and thereby interest in cultural and economic growth of the county. For Tachov local history itself exists no publication where we could find summary of local historical events for educational purposes. It means, that there is no publication providing formed and offered didactic application. I assume that this free space was filled by my thesis, which presents significant historical events in Tachov county and includes particular activities and follows modern trends in activation of kids during lessons. It also helps teachers by inclusion local history to their lessons, they can look for support and use particular applications with no adjustment or modify them in accordance with their own needs.

Seznam literatury

Prameny:

SOkA Tachov. Pamětní kniha České Obecní školy v Tachově 1921- 1938.

Literatura:

BARTOŠ, Josef. SCHULZ, Jindřich. TRAPL, Miloš. *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0865-1.

BAXA, Václav. NOVOTNÁ, Markéta. PRÁŠIL, Petr. *Přimdsko a Borsko na starých pohlednicích*. Hostivice: Baron, 2008. ISBN 978-80-86914-57-2.

BENEŠ, Zdeněk. Regionální historiografie a školení dějepis. In: *Regionální dějiny v dějepisném vyučování*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2006. ISBN 80-7044-843-1.

BYSTRICKÝ, Vladimír. - WASKA, Karel. *O vyhnání křižáků z Čech roku 1427*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1982.

CEDEROVÁ, Jana. *Husitské slavnosti v Tachově - tradice a současnost*. Plzeň: 2012.

ČAPEK, Vratislav. GRACOVÁ, Blažena. JÍLEK, Tomáš. VÝCHODSKÁ, Helena. *Úvod do studia didaktiky dějepisu*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. 2005. ISBN 80-7043395-7.

ČECHURA, Jan. *Kladruby v pohledu devíti staletí*. Plzeň: GIS STYLIZACE, 1995.

ČECHURA, Jiří. *Kladrubský klášter v pověstech, legendách a vyprávěních*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000. ISBN 80-86125-16-5.

ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny země Koruny české 1402-1437*. Praha: Paseka, 2010. ISBN 978-80-7432-007-1.

DRHOVSKÝ, Karel. *Kladrubský klášter*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2002. ISBN 80-72 38- 192- X.

DUDÁK, Vladislav a kol. *Santiniho cesta za světlem*. Beroun: Nakladatelství MH, 2006. ISBN 80-86720-21-7.

DURDÍK, Tomáš. *Hrad Přimda*. Praha: Unicornis, 2007. ISBN 978-80-86204-18-5.

ERBENOVÁ, Eva. *Sen*. Praha: G plus G, 2001. ISBN 80-86103-49-8.

FRANKENBERGER, Otakar. Bitva u Tachova 1427. In: *Sborník okresního muzea v Tachově 1982/15*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1982.

HÁLOVÁ, Miroslava. *Od Tachova k Přimdě*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962.

HORYNA, Mojmír. *Státní památkový objekt Kladruby*. Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody: Plzeň, 1983

JÁNSKÝ, Jan. *Páni ze Švamberka - pětisetletá sága rodu s erbem labutě*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2006. ISBN 80-86125-72-6.

JANUSOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin západních Čech*. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity., 1993. ISBN 80-7043-083-4. s. 71.

JÍLEK, Tomáš. BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Příručka pro regionálně historickou práci v západních Čechách*. 2. vyd. Plzeň: Pedagogická fakulta západočeské univerzity, 1993. ISBN 80-7043-087-7.

KOTRBA, Viktor. *Česká barokní gotika*. Praha: Academia, 1976.

KRAUSOVÁ, Milada. *Husitské války v historickém povědomí obyvatel česko-bavorského pohraničí*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000. ISBN 80-86125-13-0.

KREJSOVÁ, Jaroslav. *Přes Volary přešla smrt – Pochod smrti očima pamětníků*. Volary: Jaroslava Krejsová, 2006. ISBN 80-239-7520-X.

KREMER, Vojtěch. Dějiny kláštera kladrubského v době gotické. In: *Sborník okresního muzea v Tachově 1985/20*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1985.

- KREMER, Vojtěch. Klášter kladrubský v dobách svého největšího rozkvětu. In: *Sborník okresního muzea v Tachově 1987/22*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1987.
- KREMER, Vojtěch. Založení kláštera kladrubského. In: *Sborník okresního muzea v Tachově 1978/11*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1978.
- LABISCHOVÁ, Denisa. GRACOVÁ, Blažena. *Průručka ke studiu didaktiky dějepisu*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7368-584-3.
- NENUTIL, Jiří. *Druhá světová válka, případ Tachovsko*. Plzeň: Nakladatelství ŽCU, 2010. ISBN 978-80-7043889-3
- NENUTIL, Jiří. *Pochody smrti*. Plzeň: Nakladatelství Západočeské univerzity, 2011. ISBN 978-80-261-0087-4.
- NENUTIL, Jiří. *Obležení stříbra a bitva o Tachov 1427*.
- NOVÁČEK, Karel. *Kladrubský klášter 1115- 1421*. Plzeň: Fakulta filosofická Západočeská univerzita, 2010. ISBN 978- 80- 87271- 18-6.
- NOVOTNÝ, Václav. *Začátky kláštera kladrubského a jeho nejstarší listiny*. Praha: Česká Akademie věd a umění, 1932.
- PAVLÍKOVÁ, Jitka. *Kladruby*. Plzeň: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, 1970.
- PONCAROVÁ, Barbora. Vývoj názvů ulic v městě Tachově 1925-2006. In: *Sborník muzea Českého lesa v Tachově*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa v Domažlicích, 2007.
- PROCHÁZKA, Zdeněk. *Město Tachov*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 1997. ISBN 80-901877-4-9.
- PROCHÁZKA, Zdeněk. ÚLOVEC, Jiří. *Hrady zámky a tvrze okresu Tachov 2*. Stráž: Okresní muzeum v Tachově, 1990.
- SLÁDEK, Oldřich. *Spálená země*. Praha: Naše vojsko. 1980.

SOKOL, Petr. *Zřícenina hradu Přimda*. 1. Vyd. Plzeň: Národní památkový ústav, 2012. ISBN 978-80-85035-36-0.

SVOBODA, Lumír. *Regionální dějiny ve vyučování dějepisu*. České Budějovice: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

ŠLAJER, Josef. *Husitství v našem kraji*. Plzeň: Krajské nakladatelství v Plzni, 1963.

ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 3*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-075-0.

TRUBAČOVÁ, Jana. Průběh husitských válek na Tachovsku. In: *Sborník okresního muzea v Tachově 1982/15*. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1982.

URBANA, M. "Zwei Jugendfeunde" in *Zur Heimatskunde des Tachau-Pfraumberger Gaugebietes*. Plan: Deutsche Landvolksdruckerei und Verlagsanstalt, 1924.

VOJÁČEK, Ladislav. - SCHELLE, Karel. - KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: 2010, vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-257-8.

Periodika:

MAGER Jan, Antonín. Pochod smrti z Helmbrechtu do Volar. In: *Střední Evropa*, ročník XVI., č. 100/2000.

Internetové zdroje:

Archiweb.cz 1997-2015:

<http://www.archiweb.cz/jan-blazej-santini-aichel>

Český svaz bojovníků za svobodu:

<http://www.zasvobodu.cz/news/sedesat-let-pochodu-smrti/>

Holocaust.cz:

<http://www2.holocaust.cz/cz2/history/jew/general/general12>

Geocaching:

http://www.geocaching.com/geocache/GC4ZH7Y_mohyla-v-tachov

Lingea s.r.o.:

<http://www.nechybujte.cz/>.

Metodický portál RVP.:

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/13175/vyuziti-regionalnich-temat-ve-vyuce-dejepisu.html/>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/doporuceni-rady-evropy-o-vyuce-dejepisu-v-evrope-21-stoleti>

Oficiální stránky z hradu Přimda:

<http://www.hrad-primda.cz/historie/>.

Pamětníci:

Marie Mirtlová, bytem 1. máje 1623, Tachov, datum rozhovoru dne 28. 3. 2012. Bývalá ředitelka Městského kulturního střediska v Tachově.

Josefem Riedlem, bytem Přimda, datum rozhovoru dne 22. 3. 2015. Průvodce a správce hradu Přimda.

František Soukup, bytem Školní 1373, Tachov, datum rozhovoru dne 27. 3. 2012. Pamětník a organizátor husitských oslav.

Seznam zkratk

ŠVP- školní vzdělávací program

RVP- rámcový vzdělávací program

Seznam příloh

Příloha číslo 1 – Hrad Přimda

Zdroj: <http://hany.info/cz/galerie/cesky-les-primda-zricenina-nejstarsi-kamenny-hrad-romansky-mesto-okres-tachov.html> [15. 2. 2015]

Příloha číslo 2 – Klášter Kladruby

Zdroj: <http://www.zamek-kynzvalt.cz/klastery.php> [20. 3. 2015]

Příloha číslo 3 – Památník na Vysoké

Zdroj: <http://www.denik.cz/plzensky-kraj/kam-se-pomaluztraci-pamatnik-vysoka-20140131-cv11.html> [20. 3. 2015]

Příloha číslo 4- Rozmístění koncentračních táborů

Zdroj: <http://hismap.wz.cz/evropa.php> [20. 2. 2015]

Přílohy:

Příloha číslo 1 – Hrad Přimda

Příloha číslo 2 – Klášter Kladruba

Příloha číslo 3- Památník na Vysoké

Příloha číslo 4 - Rozmístění koncentračních táborů

Didaktické aplikace

Pracovní list

Hrad Přimda

1) Přečtěte si pověsti o založení hradu Přimda. Po nabytých dojmech z dnešní exkurze zkuste sami doma vymyslet pověst o hradu Přimda.

Pověsti o hradu Přimda

a) *Na kopci Přimda byl postaven v dávných dobách hrad dvanáctero obry. Kameny na stavbu jim v zástěrách nosily jejich ženy. Když byla obří tvrz dostavěna, uspořádali obři ve své lesní chýši na úpatí hory velkou oslavu. Jeden z nich, jménem Loki, však přimíchal do vína uspávací prostředek. Netrvalo dlouho a ostatní se svými rodinami usnuli. Travič pak chýši podpálil a všichni s výjimkou jeho ženy, která dlela na hradě, tam uhořeli, takže hrad patřil jemu. Loki se potom živil tím, že na cestách přepadal ze zálohy kupce nebo také vypaloval ostatní vesnice. Říká se, že poslední z rodu tohoto obra unesl jistou knížecí dceru, ale protože loupežnické kousky, které prováděl, byly tuze zlotřilé, páni a chodští sedláci se nakonec spojili, hrad dobyli útokem a srovnali se zemí.*

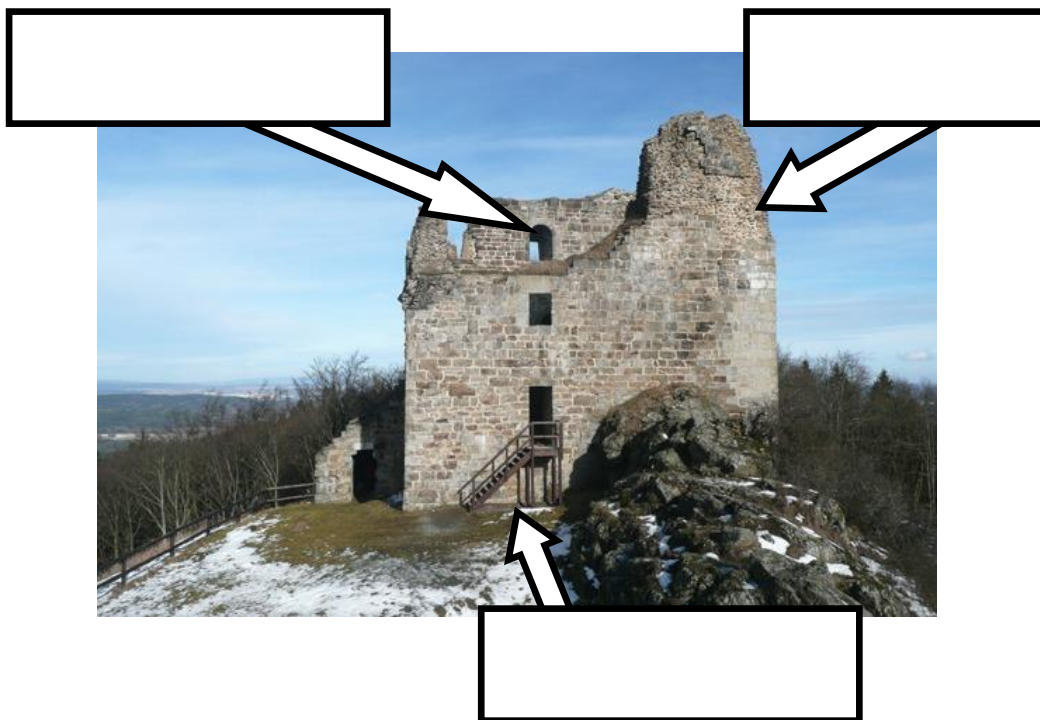
b) *Jiná pověst se dochovala o šedivém mužíčku v podzemí hradu. Kdysi před mnoha lety jeden chudý nádeník sbíral dříví pod zříceninou hradu Přimda. Když nasbíral hromadu suchého dříví, svázal je do otepi, najednou z trhliny ve zdi vystoupil přívětivý mužíček v šedém hávu a podal nádeníkovi oblázek. Chud'as si od něj oblázek vzal, ale než se stačil zeptat, co s ním má dělat, šedivý mužíček zmizel. Protože na kamenu nashledal nic zvláštního, zahodil ho.*

Doma se ho žena ptala, od čeho se mu tak lesknou ruce a předeck kazajky, a tak jí muž vyprávěl, co se mu u hradní zříceniny přihodilo. Když si žena lesklá místa na mužově oděvu prohlédla bedlivě, spráskla ruce nad hlavou a vykřikla: „Jezuskote, muži – to nebyl kámen, ale zlato!“ Hned nádeník pelášil ke zřícenině a dlouho tam hledal, ale

2) Doplň vynechaná místa v textu. (Žáci mohou vycházet z naučné tabule u hradu)

Podle historicky nepotvrzených bájí měl na vrchu stát hrad už od roku V kronikách se ale uvádí jako začátek stavby hradu rok Hrad byl malý, ale vždy byl považován za Asi proto byl též používán jako pro nepohodlné, nebo neposlušné příslušníky královského rodu Prvních 200 let byl hrad v rukou panovníka a pak postupně střídal jako majitele různé rody. Význam opevněného místa hrad ztratil koncem Od té doby Hrad byl několikrát V letech 1877-1879, pak po roce 1961. S největší opravou se začalo po roce

3) Napiš alespoň 3 znaky románského slohu na základě prohlídky hradu Přimda.

4) Zamyslete se, jaké výhody a nevýhody má poloha hradu v krajině. Napište co nejvíce výhod i nevýhod společně s argumenty.

Výhody	Nevýhody
1)	1)
2)	2)
3)	3).....

5) Na hradě Přimda byl sice Přemysl Otakar II. vězněn, ale strava mu odepřena nebyla. Rozhodněte, co mohlo být podáváno na hradě budoucímu českému králi.

Čočková polévka	ANO/NE
Houbová polévka chlebem	ANO/NE
Rajčatová polévka	ANO/NE
Jáhlová kaše se švestkami a medem	ANO/NE
Slepice na víně s hrachovou kaší	ANO/NE
Hovězí maso s bramborem a medovinou	ANO/NE
Vepřové medailonky s fazolemi a kukuřicí	ANO/NE
Telecí masa se zelím a pivem	ANO/NE
Kapr s žitným chlebem	ANO/NE
Vejce s uzeným masem	ANO/NE
Medovník s kozím mlékem	ANO/NE
Tvarohové koláče s borůvkami a broskvemi	ANO/NE
Slazený bylinkový čaj	ANO/NE
Káva a tabáková dýmka	ANO/NE

7) Které z uvedených předmětů a zařízení byste mohli nalézt na hradě Přimda?

Splachovací záchod	ANO/NE
Mýdlo	ANO/NE
Porcelánový servis	ANO/NE
Kamna	ANO/NE
Zubní kartáček	ANO/NE
Péřová peřina	ANO/NE
Vana	ANO/NE
Šachy	ANO/NE

7) Z vrcholu kopce Přimda se rozhlédněte po krajině a nakreslete pro vás ten nejkrásnější pohled a pokuste se určit světovou stranu, kam Váš pohled směřuje a zdůvodněte na základě jakých souvislostí jste světovou stranu určili.

Plánek k projektu: Staň se historickým badatelem

4. Křížová výprava Tachov

The map shows the town of Tachov with several historical sites marked by red 'X' symbols and callouts. The sites are:

- Archiv, Plánská 2037**: Located in the upper right part of the map, near the intersection of Plánská and Grammerova. A photo shows a large, multi-story building.
- Krvavá ulice**: Located in the center of the map, near the intersection of Hornická and Plánská. A photo shows a narrow street with stone walls.
- Tachovské hradby, Prokopa Velikého 22**: Located in the center of the map, near the intersection of Hornická and Plánská. A photo shows a stone tower.
- Muzeum, Třída Míru 447**: Located in the lower right part of the map, near the intersection of Třída Míru and Vodní. A photo shows a large, yellow building.
- Pomník Vysoká**: Located in the lower left part of the map, near the intersection of Lesní and Hornická. A photo shows a tall, narrow monument.

Other landmarks on the map include the Mlýnský náhon (Mlýnský náhon), Restaurace na Svaté, Restaurace Baileys, Městský úřad Tachov, and Hotel Olympic.